

Karlstad Business School

Handelshögskolan vid Karlstads universitet

Rebecca Strömberg och Kristofer Pelli

Laglotten

– Ett nödvändigt skydd eller oproportionerligt tvång?

The reserved share

– A necessary protection or a disproportionately restriction?

Rättsvetenskapliga programmet

C-uppsats

Avdelningen för juridik

Termin: VT2017

Förord

Vi har som avslutande del i det Rättsvetenskapliga programmet på 180hp vid Karlstads universitet skrivit vår kandidatuppsats om 15hp inom arvsrätten.

Vi vill tacka vararandra hjärtligt, för trots motgångar och oenigheter som kanske lett till frustration, har vi ändå haft oräkneliga ljusglimtar som gett glädje under arbetets gång.

Just med tanke på den slingriga väg som uppsatsen har gått, så har kanske inte gott samarbete funnits under hela denna tid vilket brukar vara sedvanligt att tacka för. I slutändan kan vi ändå se positivt på denna tid och skratta åt de omständigheter som uppstått.

Karlstad, augusti 2017

Kristofer Pelli

Rebecca Strömberg

Sammanfattning

Lagstiftningen kring laglotten är cirka 150 år gammal och har sedan införandet varit i det närmaste oförändrad, där vissa regler och principer som idag styr hur arv fördelas förekom redan under medeltiden. Kritik har framförts om att laglotten är föråldrad och byggd på gamla traditioner samt värderingar där rätten till arv grundade sig i blodsband och släktskap. Eftersom de sociala förhållandena och familjekonstellationerna ser annorlunda ut idag påverkas samhörigheten som utgjorde motivet bakom införandet av laglotten. Proportionaliteten bakom den inskränkning laglotten utgör i arvlåtares fria vilja av förvaltandet av sin egendom kan därmed sättas i förhållande till skyddet som laglotten innebär för arvingar. Vidare uppstår avvägningar mellan efterlevande makes skydd i förhållande till att särkullbarns rätt till arv bevaras. Laglotten ger därmed upphov till två motstridiga intressen där bröstarvingars rätt till arv ska skyddas samtidigt som arvlåtares fria vilja och integritet bör värnas.

Det torde således föreligga ett intresse kring laglottens utformning samt tillämpning i dagens samhälle. I uppsatsen tolkas och analyseras därmed de argument som framförts gällande laglottens fortsatta kvarlevnad respektive avskaffande eller förändring. Gällande rätt kommer att fastställas i syfte att ge en ökad förståelse för lagstiftningen och den kritik som senare framställs. Analysen av argumenten och de bakomliggande motiven till laglottens införande resulterar i en slutsats och förslag på eventuella ändringar av laglotten.

Det framkommer att de rättsliga motiven bakom laglottens införande fortfarande anses väga tyngre än nyttan med ett eventuellt avskaffande av laglotten. Den ekonomiska trygghet som kvarlåtenskapen tidigare medförde anses inte avgörande idag, utan vikten av den sociala samhörigheten och rättvisa som laglotten medför belyses. Laglotten medför att bröstarvingar likställs och erhåller lika stor del av arvet samt förhindrar missgynnande eller utpressning från arvlåtares sida. Laglotten anses även avgörande för att skydda särkullbarns rätt till arv. Det förekommer dock utrymme att ändra lagstiftningen så särkullbarns rätt till laglott inträder först vid efterlevande makes bortgång. Vidare är det möjligt att ändra rekvisiten för vad som utgör förverkande av arv vid brott mot arvlåtare.

Förkortningslista

AFL	Allmänna arvsfondslagen (1925:281)
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsrådet
EU	Europeiska Unionen
FB	Föräldrabalken (1949:381)
FRK	Fri- och rättighetskommittén
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
RF	Regeringsformen (1974:152)
SOU	Statens offentliga utredningar
ÄB	Ärvdabalken (1958:637)
ÄktB.	Äktenskapsbalken (1987:23)

Definitioner

Gradualprincipen	Innebär att släktingars närhet eller relation beräknas efter antal led mellan arvlätare och arvtagare.
Istadarätten	Innebär rätten för en person att arva i sin avlidna förälders ställe
Parentelprincipen	Släktingar delas in tre olika arvsklasser med olika arvsrätt
Prekluderad	Innebär att rätten till anspråk på arv förloras
Sakkunniga	Personer som besitter stor juridisk kunskap i form av utbildning och yrkeserfarenhet inom ett rättsområde
Sekundosuccession	Innebär en uppskjuten arvsrätt där bröstarvinge ärver först efter efterlevande make genom så kallad efterarv
Stirpalgrundsatsen	Innebär att varje gren inom en arvsklass erhåller en lika stor lott av kvarlåtenskapen
Successio ordinum	Betyder att en arvsklass måste vara helt tömd på arvingar innan nästa arvsklass ärver
Successionsrätt	Är en del av civilrätten som behandlar arvsreglerna

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Introduktion	1
1.2 Syfte och problemformulering	1
1.3 Frågeställningar	1
1.4 Metod.....	2
1.4.1 Rättsdogmatisk metod	2
1.4.2 Auktoritetsskäl enligt rättskälleläran.....	3
1.4.3 Rättspolitisk metod.....	3
1.5 Material.....	4
1.6 Avgränsning	4
1.7 Objektivitet	4
1.8 Disposition.....	5
2. Arvsrättens historia	6
2.1 Inledning.....	6
2.2 Medeltidens landskapslagar	6
2.3 Utvecklingen av landskapslagarna	7
2.4 Laglottens uppkomst	7
3. Gällande rätt	9
3.1 Inledning.....	9
3.2 Arvsordningen	9
3.2.1 Arvsklasser	9
3.2.2 Istadarätten och stirpalgrundsatsen	10
3.3 Arvslott.....	11
3.4 Laglott	11
3.4.1 Förstärkt laglottsskydd	12
3.5 Bröstarvingar och särkullbarn	13
3.6 Testamente	13
3.6.1 Testamentes ogiltighet.....	14
3.7 Förverkande av rätt till arv	15
3.7.1 Undantag till reglerna om förverkande av arvsrätt vid brott.....	15
3.8 Preskription av arvsrätt.....	16
3.9 Egendomsskyddet enligt regeringsformen	16
3.9.1 Absoluta samt relativa fri- och rättigheter.....	16

3.9.2 Egendomsskyddet och angelägna allmänna intressen.....	17
4. Argument för ett avskaffande av laglotten	18
4.1 Inledning.....	18
4.2 Föråldrad lagstiftning	18
4.3 Tradition och känslor	18
4.4 Det sociala perspektivet	19
4.5 Det ekonomiska perspektivet	19
4.6 Risken för missgynnande av bröstarvingar	20
4.7 Efterlevande makes skydd och särkullbarn	21
4.8 Arvsskifte vid brott.....	21
4.9 Tvångsarv	22
4.10 Egendomsrätten	22
5. Argument för ett bevarande av laglotten	24
5.1 Inledning.....	24
5.2 Det sociala perspektivet och blodsbanden	24
5.3 Risk för utpressning	24
5.4 Efterlevande makes skydd och särkullbarn	24
5.5 Inbördes rättvisa	25
5.6 Nordisk rättslikhet	26
6. Analys	27
6.1 Inledning.....	27
6.2 Analys av framförda argument.....	27
6.2.1 Föråldrad lagstiftning byggd på tradition och känslor	27
6.2.2 De sociala och ekonomiska perspektiven.....	28
6.2.3 Inbördes rättvisa mellan arvingar, missgynnande och utpressning	29
6.2.4 Efterlevande makes skydd och särkullbarns rätt till laglott	30
6.2.5 Arvsskifte vid brott, tvångsarv och egendomsrätten	31
6.2.6 Nordiska rättslikheten	32
6.3 Vilka rättsliga motiv föranledde laglottens uppkomst?.....	32
6.4 Är syftena bakom införandet av laglotten fortfarande relevanta i dag?	33
6.5 Finns det anledning till att ändra laglotsreglerna?	34
7. Slutsats.....	36

Källförteckning

1. Inledning

1.1 Introduktion

Lagstiftningen kring laglotten är cirka 150 år gammal och har sedan införandet varit i det närmaste oförändrad, vilket har lett till diskussion kring huruvida den är förlegad och borde moderniseras.¹ Det har belysts att familjekonstellationer och de sociala banden har förändrats, vilket påverkar samhörigheten inom en familj där proportionaliteten bakom laglottens tvång kan sättas i förhållande till behovet av det skydd som den medför.² Den ekonomiska tryggheten som kvarlåtenskapen tidigare förde med sig är möjligen inte lika avgörande med tanke på de sociala och ekonomiska skyddsnät som finns idag.³ Sakkunniga har även framfört att laglotten föranleder två motstridiga intressen där bröstarvingars rätt till arv ska skyddas samtidigt som arvlåtars skydd att fritt få disponera över sin egendom bör värnas.⁴ Konflikten mellan efterlevande makes skydd och särkullbarns rätt till omedelbart arv har likaså medfört kritik mot nuvarande laglotsinstitut.⁵

1.2 Syfte och problemformulering

Under senare tid har laglotten kritiserats för att vara förlegad och omodern i dagens samhälle där krav har framförts om att laglotten ska avskaffas eller ändras.⁶ Sakkunniga har i utredningar påtalat att familjekonstellationerna ser annorlunda ut nu jämfört vid laglottens införande, vilket kan ge upphov till frågor huruvida laglotten borde ändras med tanke på de sociala och ekonomiska skillnaderna.⁷ Det generella intresset kring laglottens existens har lett till att vi vill tolka och analysera de argument som framförts och som talar för laglottens fortsatta kvarlevande respektive avskaffande eller ändring.

I uppsatsen fastställs inledningsvis gällande rätt för att därefter belysa kritiken mot laglotten genom att redogöra för de argument som framförts i frågan. Vidare ämnas i uppsatsen att presentera en analys av argumenten i förhållande till motiven bakom laglottens införande. Syftet är således att utreda huruvida det finns skäl till att avskaffa eller ändra laglotten.

1.3 Frågeställningar

Följande frågeställningar kommer att besvaras för att uppfylla syftet med uppsatsen;

- Vilka för- och motargument framförs gällande laglotten?
- Vilka rättsliga motiv föranledde laglottens uppkomst?
- Är syftena bakom införandet av laglotten fortfarande relevanta i dag?
- Finns det anledning till att ändra laglotsreglerna?

¹ SOU 1964:35 s. 364, SOU 1981:85 s. 209 f., Bjarup, J, *Är arvsrätten föråldrad?*, SvJT 2004 s. 644.

² SOU 1925:43 s. 298 f., SOU 1981:85 s. 208, Brattström, Singer, *Rätt arv: fördelning av kvarlåtenskap*, s. 19. Inger, *Svensk rättshistoria*, s. 33 ff.

³ SOU 1981:85 s. 208 f., Komujärvi, Wickström, *Familjerätten - En introduktion*, s. 166.

⁴ SOU 1998:110 s. 221 f.

⁵ Prop. 1986/87:1 s. 79 f., motioner 2007/08:C265 och 2013/14:C281.

⁶ Bjarup, J, *Är arvsrätten föråldrad?*, SvJT 2004 s. 246, samt motioner 2007/08:C265 och 2013/14:C281.

⁷ SOU 1925:43 s. 298 f., SOU 1964:35 s. 364 och SOU 1981:85 s. 208.

1.4 Metod

1.4.1 Rättsdogmatisk metod

Uppsatsen har skrivits utifrån en rättsdogmatisk metod på grund av metodens förhållningssätt till att inhämta och bearbeta information då uppsatsens material i huvudsak består av lagstiftning, förarbeten och doktrin. Det som karaktäriserar rättsdogmatiken är bland annat metoden och materialet där rättskällorna används i enlighet med rättskällevärdet. Utmärkande för rättsdogmatiken är även dess syfte vilket är att fastställa gällande rätt. Ytterligare karaktäriserande egenskaper är metodens funktion, verksamheten som utövas och rättsreglernas karaktär.⁸ Användandet av den rättsdogmatiska metoden tillåter även att sakargument som i regel faller utanför den vedertagna hierarkiska rättskällevärdet ändå kan tas i beaktning. Metoden påvisar därmed inte enbart rättsläget, utan möjliggör även att kritik riktas mot det som framförts i arbetet med syftet att föreslå möjliga ändringar.⁹

Syftet med att tillämpa den rättsdogmatiska metoden är "*att rekonstruera en rättsregel eller [...] lösningen på ett rättsligt problem genom att applicera en rättsregel på densamma*" med utgångspunkt i de allmänt accepterade rättskällorna.¹⁰ Detta görs oftast genom att utgå från en konkret problemställning för att sedan analysera om den valda problemställningen är relevant och korrekt formulerad för att inte få en "felaktig" slutsats.¹¹ Slutresultatet ska därmed spegla innehållet i gällande rätt genom en analys av rättskällevärdet för att ge läsaren en uppfattning om hur en viss rättsregel ska tolkas och för att belysa de problem som finns inom rättsområdet. Det som även ger rättsdogmatiken dess särskiljande karaktär brukar vara att applicera en abstrakt rättsregel på en konkret situation.¹²

Rättsdogmatiken kan därmed sägas vara en tolkningslära eftersom det finns många olika uppfattningar om hur en rättsregel ska tolkas och användas. En rättsdogmatisk metod brukar därmed likaså kännetecknas av att identifiera så kallade *skenargument* och *cirkelargument* som förekommer vid det resonemang som uppstår.¹³ Själva argumentationen är ibland kanske svår att hålla neutral eller objektiv från personliga åsikter och värderingar, vilket det kan antas råda enighet om bland de som tillämpar metoden.¹⁴

I huvudsak kommer arbetet vara skrivet utifrån *de lege lata* vilket innebär en rättslig redogörelse för vad som står att finna i gällande rätt. Ett kortare *de lege ferenda* resonemang kommer att återfinnas i slutet av uppsatsen för att belysa möjliga lagändringar utifrån hur lagstiftningen kan vara. *De lege lata* och *de lege ferenda* skiljer sig därmed från varandra på så vis att *de lege lata* redogör för det aktuella rättsläget, medan *de lege ferenda* syftar till att

⁸ Sandgren, C, *Vad är rättsvetenskap?*, s. 117 f.

⁹ Korling, Zamboni, *Juridisk metodlära*, s. 35 f.

¹⁰ A.a. s. 21.

¹¹ A.a. s. 23.

¹² A.a. s. 26.

¹³ Korling, Zamboni, *Juridisk metodlära*, s. 29 f.

¹⁴ Sandgren, C, *Vad är rättsvetenskap?*, s. 121 f.

föreslå förändringar av lagen eller lösningar på problem. Det är viktigt i ett rättsvetenskapligt arbete att göra skillnad på dessa två olika sätt att argumentera.¹⁵

1.4.2 Auktoritetsskäl enligt rättskälrelära

Utgångspunkten är därmed aktuell lagstiftning, en rättskälla som enligt Peczenik tillhör de auktoritetsskäl som *ska* beaktas vid en juridisk argumentation. Därför är en del av uppsatsen avsatt åt att klargöra för de rättsregler som finns inom området, det vill säga gällande rätt.¹⁶

De auktoritetsskäl som *bör* tillämpas vid en juridisk argumentation är förarbeten och rättspraxis. Propositioner ligger till grund för aktuell lagstiftning och fokus ligger på det resonemang som tidigare förts i lagförslagen gällande den intresseavvägning som finns om laglottsskyddets vara eller icke vara. Syftet och verkan av skyddsreglerna i lagstiftningen ställs alltså i ljuset av förarbetena, vilket krävs för att få en adekvat undersökning i ämnet. Rättspraxis används för att framföra det normativa innehållet i rättsreglerna vilket gör att prejudikaten även kan ses ur ett rättshistoriskt perspektiv. Prejudikaten har även använts för att jämföra hur rättsreglerna faktiskt har tillämpats, samt effekten av desamma i olika situationer.¹⁷

Doktrin och andra domstolsbeslut samt lagförslag och betänkanden inklusive yttranden från sakkunniga är auktoritetsskäl som *får* beaktas vid en juridisk argumentation. Många av de argument och det resonemang som anförs under arbetets gång står att finna i doktrin.¹⁸

1.4.3 Rättspolitisk metod

Uppsatsens analys har likaså skrivits utifrån en rättspolitisk metod för att komplettera det rättsdogmatiska förhållningssättet till inhämta och bearbeta källmaterial. Analysen behandlar nämligen sakargument som i vissa fall grundar sig i politiska åsikter och allmänna värderingar vilket är anledningen till att metoden används i uppsatsen. Material som innehåller argument baserat på åsikter eller värderingar kan vara legitimt att använda i rättsvetenskapliga framställningar för att få en bredare infallsvinkel till problemformuleringen.¹⁹ Dyliga argument som faller utanför den vedertagna hierarkiska rättskälrelära bör dock åtskiljas genom *de lege lata* och *de lege ferenda* resonemang. Den rättspolitiska argumentationen syftar till att påvisa lagstiftningens lämplighet med hänsyn till dess ändamål och bakomliggande syfte.²⁰

Den rättspolitiska argumentationen är således inte rättsutredande och syftar inte till att fastställa gällande rätt, utan kan kallas den kritiska delen av uppsatsen. Syftet med att föra en rättspolitisk argumentation utifrån de källor som tas upp är att belysa de argument som presenteras för eller emot lagloten.²¹ Metoden används i uppsatsen då motioner till viss del presenteras i analysen för att belysa politiskt principiella ställningstaganden och uppfattningar av lagloten. Motioner är därmed inte att anse som rättskälla enligt rättskälrelära utan

¹⁵ Korling, Zamboni, *Juridisk metodlära*, s. 36.

¹⁶ Peczenik, A, *Vad är rätt?*, s. 214 ang. att lagar *ska* beaktas vid juridisk argumentation.

¹⁷ A.a. s. 215 ang. vad som *bör* beaktas vid en juridisk argumentation.

¹⁸ A.a. s. 216 ang. att doktrin *får* beaktas vid en juridisk argumentation.

¹⁹ Sandgren, C, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare*, s. 58 f.

²⁰ A.a. s. 60.

²¹ A.a. s. 62.

används för att lyfta fram åsikter och tankar kring laglotten och därmed tydliggöra synen på laglotten och dess relevans i dagens samhälle.²²

I doktrin framförs att om rätten betraktas som ett oberoende fenomen i samhället innebär det en risk eftersom det kan leda till felaktiga och oacceptabla konsekvenser. Användandet av ytterligare en metod förutom den rättsdogmatiska metoden kan komplettera framställningen av argument för den juridiska forskningen.²³ En rättspolitisk diskussion fungerar som ett stöd för det nuvarande synsättet och utmanar inte grunderna för metodläran.²⁴

1.5 Material

För att belysa de bakomliggande motiven till nuvarande lagstiftning undersöks relevanta lagförarbeten, vilka även nyttjas för att göra en adekvat presentation av lagstiftningen ur ett rättshistoriskt perspektiv. Nuvarande lagstiftning har använts för att fastställa gällande rätt samtidigt som prejudikat har belyst den praktiska tillämpningen av laglotsreglerna. Rättspraxis har även fått påvisa den förändring som skett ur ett historiskt perspektiv eftersom de till viss del kan spegla de värderingar och normer som finns i samhället i övrigt. Till sist har doktrin i form av böcker och artiklar använts för att få en mer nyanserad argumentation. Motioner används till viss del för att påvisa åsikter och tankar som framförts av politiska ledamöter kring laglotten. Motionerna är inte att anse som rättskälla då endast de motioner som lett till ny lag tillskrivs juridisk tyngd och relevans. Motionerna presenterar således personliga åsikter från politiskt aktiva ledamöter för att belysa andra ståndpunkter som möjligen skiljer sig från doktrin och lagförarbeten.

1.6 Avgränsning

Uppsatsens tredje kapitel om gällande rätt har avgränsats till att behandla arvsrätt med fokus på laglotten. En redogörelse för arvsrätten och laglotten ges för att läsaren ska få ökad förståelse för lagstiftningen kring bröstarvingar, särkullbarn, arvslott, arvsordning, testamente och förverkande av arvsrätt. En kortare redogörelse för lagstiftningen gällande egendomsrätten enligt regeringsformen ges i syfte att ge en ökad förståelse för det förhållandevis korta svaret på den kritiken som anser att laglotten strider mot egendomsrätten.

Samborätt, äktenskapsförord och förskott på arv kommer inte att redogöras för då de inte är av relevans för uppsatsens syften. Internationell rätt kommer endast kort att nämnas då norsk och dansk rätt tas upp som ett argument för nordisk rättslikhet. Utöver den nordiska rättslikheten är rättsområdet avgränsat till att endast behandla nationell rätt vilket innebär att EU-rätt och annan internationell rätt inte kommer att beaktas för arbetet avseende laglotten.

1.7 Objektivitet

Gällande de återkommande begreppen eller formuleringarna *rättvisa* samt *rättvis fördelning av arv* och motsvarande åsyftas en form av juridisk rättvisa i det avseendet att kvarlåtenskapen ska fördelas ekonomiskt jämnt mellan de arvsberättigade enligt gällande

²² Peczenik, C, *Vad är rätt?*, s. 217 ang. sakskalet vid en juridisk argumentation.

²³ Korling, Zamboni, *Juridisk metodlära*, s. 429.

²⁴ Wennström, *Behovet av en ny juridisk metodlära – en uppgörelse med funktionalistiskt tänkande inom rättsvetenskapen*, 2008 nr 4, s. 121.

arvsrätt. Vi gör således ingen värdering eller definition av begreppen *rättvisa* eller *rättvis fördelning* ur en synvinkel som ej är juridisk. Arbetet bedömdes bli allt för omfattande för att inkludera en redogörelse och analys av nämnda begrepp för att vara motiverad i förhållande till vad en sådan definition skulle tillföra arbetet. Formuleringarna förekommer dock ofta i motioner och artiklar där begreppen i flera fall visserligen inkluderar en moralisk innebörd. Likväl det *rättviseargument* som framförts innebär att ett arv ska fördelas ekonomiskt rättvist eller lika mellan arvsberättigade ur en juridisk synvinkel i uppsatsens analytiska kapitel även om begreppet används mångfacetterat av skribenter i de olika källorna.

1.8 Disposition

Kapitel två klarlägger den rättshistoriska bakgrunden till arvsrätten för att ge en ökad förståelse för arvsrättens uppkomst och förankring till samhället där de äldre motiven till laglotten tydliggörs. Kapitel tre fastställer gällande rätt angående laglotten och de anknyttande rättsområden som rör laglotten för att ge en grund till de två följande kapitel som skildrar de argument som finns för att bevara respektive avskaffa eller ändra laglotten. Kapitel fyra och fem redogör för den argumentation som framförs i olika propositioner, offentliga utredningar, doktrin och artiklar samt motioner. I det sjätte kapitlet presenteras analysen av den argumentation som framförts i tidigare nämnda kapitel i ljuset av gällande rätt. Avslutningsvis ges egna reflektioner i det sjunde kapitlet.

2. Arvsrättens historia

2.1 Inledning

Inledningsvis ges en kortare rättshistorisk bakgrund till arvsrätten för att ge en ökad förståelse för den argumentation som förts angående motiven till laglottens förekomst. Arvsrätten har förändrats relativt långsamt och många av de styrande principerna har inrättats i en annan samhällsordning än den som finns idag.²⁵ Laglotten har inte alltid funnits i svensk arvsrätt utan har endast existerat ett par århundraden, först implementerades den som förordning 1857 och lagstadgades sedan år 1928. Följande kapitel kommer således att förklara hur arvsrätten i allmänhet utvecklats och hur lagstiftaren motiverade ett införande av laglotten.

2.2 Medeltidens landskapslagar

Förr i tiden lades det vikt vid att skydda familjen och deras fasta egendom då egendomen var betydelsefull för familjens sociala status. Egendom ansågs inte tillhöra den enskilda individen utan tillhörde hela ätten i sig och släkterna försökte därmed hålla kvar egendomen inom familjens samt släktens ägo. Arvet fördelades enligt landskapslagarna utifrån de två rådande principerna för arvsordning. En princip var *gradualprincipen* vilken främst användes i Götaland och den andra var *parentelprincipen* som tillämpades i hela riket.²⁶ En arvlåtare kunde därmed inte låta vem som helst ära utan arvet var bundet till släkten.²⁷ Egendom och jord var, som tidigare nämnts, oerhört betydelsefull för status, ekonomi och politik varpå de två principerna var viktiga vid arvsfördelning.²⁸

Syftet med *gradualprincipen* var att boet inte skulle fördelas över för många parter utan boet fick endast ärvas av en snävare krets av arvingar. Barnen till den avlidne var enligt *gradualprincipen* förstahandsärvare, vilket innebar att efter barnen ärvde den avlidnas far och mor och slutligen den avlidnes bror, syster samt sonson. Var inga av de i livet gick turen vidare till övriga släktingar enligt arvsordningen.²⁹ *Parentelprincipen* var den andra principen som användes vid arvsfördelning och följde de blodsband som fanns i familjen. Släkten ansågs enligt denna princip bestå av olika avdelningar eller *parenteler*, där en parentel till exempel bestod av en man och hustru med deras barn. När *parentelprincipen* tillämpades var det första arvsklassen som fick ära och först när den arvsklassen var uttömd fick arvingar i den andra arvsklassen ära. Om den andra arvsklassen var uttömd på arvingar var det i sista fall arvingar ur den tredje arvsklassen som fick rätt till arv. När *parentelprincipen* tillämpas användes även *istadarätten*. Istadarätten gav avkomlingar rätt att i avlidna föräldrars ställe ta deras del av arvet och hade i och med *parentelprincipen* en viktig del i arvsfördelningen.³⁰

²⁵ Brattström, Singer, *Rätt arv: fördelning av kvarlåtenskap*, s. 19.

²⁶ Inger, G, *Svensk rättshistoria*, s. 33 ff.

²⁷ SOU 1925:43 s. 46.

²⁸ A.a. s. 50.

²⁹ Saldeen, Å, *Arvsrätt – en lärobok om arv, boutredning och arvsifte*, s. 42.

³⁰ Brattström, Singer, *Rätt arv: fördelning av kvarlåtenskap*, s. 31 f.

2.3 Utvecklingen av landskapslagarna

Fram till 1800-talet var det till störst del landskapslagarna med gradual- och parentelprinciperna som styrde arvsordningen. Sverige kom att bli influerat av den franska revolutionen och de tankar om jämlikhet mellan män och kvinnor som revolutionen drev fram under de senare åren av 1700-talet. Revolutionens inflytande på arvsrätten handlade om att införa lika arvsrätt i både landsbygd som i stad eftersom män och kvinnor hade lika arvsrätt i städerna, till skillnad från landsbygden där det inte var jämställt mellan könen. Det dröjde dock till år 1845 innan lika arvsrätt infördes även på Sveriges landsbygd.³¹

En av de större ändringar som dock tillkom under 1600-talet före revolutionens inflytande var att arvlåtarna fick testamentera sin egendom efter vissa regler. Det var i och med dessa nya testamentsregler som laglotten inrättades under 1800-talet. Genom lagen fick en testator testamentera bort all egendom som testatorn ville, men hade testatorn bröstarvingar blev dock denna testamentsfrihet inskränkt. Existerade bröstarvingar fick testatorn endast testamentera bort hälften av sin tillgång. Den hälft som blev kvar kallades laglott vilka bröstarvingarna hade rätt till att få ur kvarlåtenskapen.³²

Först under 1900-talet genomfördes ett flertal viktiga förändringar i lagstiftningen som fick en stor betydelse för arvsrätten. Kusiners rätt att ärva avskaffades med motiveringen att släkten mer och mer hade tappat sitt värde ur ett ekonomiskt och socialt hänseende. Den närmaste familjen hade större betydelse och samhällets ekonomiska och sociala skyddsnet under tidsperioden tog hand om resten av medlemmarna i släkten. Kusiner ansågs därmed ha en för avlägsen samhörighet till familjen. Ytterligare en viktig ändring var att den allmänna arvsfonden inrättades. Även adoptivbarn och utomäktenskapliga barn fick år 1969 full arvsrätt efter sina föräldrar och efterlevande make fick ärva framför bröstarvingarna.³³

2.4 Laglottens uppkomst

Grundtyperna av rättssystemen som påverkade laglottens inträde i arvsrätten var den romanska och germanska rätten. I den romanska rätten som härstammar från romarriket var det testamentsfrihet som rådde, vilket innebar att arvlåtaren inte hade några restriktioner vid arvsfördelningen. Den legala arvsordningen användes endast vid de få tillfällen testamente inte fanns och att det inte fanns några restriktioner gällande testamentsrätten byggde på den makt fadern hade över familjen.³⁴

Det ansågs dock bli obilligt med full testamentsfrihet och testamentsrätten behövde även kombineras med ett skydd för familjebanden med framförallt ett skydd för barnen. Därav började rättstillämparen ge arvingar rätt till viss kvarlåtenskap oberoende av testamente. Bröstarvingarna fick rätt till den kvotdel som de skulle ha ärvt om ett testamente inte upprättats. Arvingarna blev enligt den romerska rätten försäkrade en del av deras arvslott men om det fanns särskilda skäl skulle det dock fortfarande gå att utesluta bröstarvingar från arv.³⁵

³¹ Inger, G, *Svensk rättshistoria*, s. 253 f.

³² A.a. s. 254 f.

³³ A.a. s. 333 ff.

³⁴ Walin, G, *Kommentar till Ärvdabalken*, s. 106.

³⁵ Saldeen, Å, *Arvsrätt – en lärobok om arv, boutredning och arvskifte*, s. 19 och SOU 1925:43 s. 290.

Den germanska rätten som härstammar från Nordeuropas germanska stammar byggde på den gamla bondestrukturen där fast egendom var av betydelse, vilket innebar att testamentsfriheten hade svårare att få fäste. I den germanska rätten testamenterade arvlåtare ofta en del av eller hela sin tillgång till kyrkan och välgörande ändamål. Detta ledde till stridigheter mellan kyrkans män och bevarandet av arvsordningen som den var, då släkternas intresse låg i att behålla arvejorden och inte testamentera bort den. En kompromiss utvecklades till följd och ledde till att arvlåtaren fick testamentera en begränsad del av sina tillgångar till kyrkan och den resterande delen gick till de legala arvingarna.³⁶ Genom kompromissen uppkom laglotten då släkternas naturliga rätt till arv togs i hänsyn och gav dem rätten att ärva.³⁷

Sverige har till störst del påverkats av den germanska rättsutvecklingen. De tidiga arvslagarna bar spår av det kyrkliga inflytandet och släkternas intresse i arven. År 1686 kom testamentsstadgan vilken gav olika regler för landsbygd och stad. Enligt stadslagen kunde en sjättedel av arvet testamenteras bort fritt om bröstarvingar fanns, samtidigt som landslagarna fastställde att arvejord inte kunde testamenteras bort alls på landsbygden. Landslagarna och stadslagarna skiljde sig åt eftersom fast egendom inte hade samma betydelse i en stad som på landsbygden. De olikheter som fanns mellan de olika arvslagarna föranledde införandet av laglottssystemet och avskaffandet av det gammalmodiga arvejordssystemet. Förändringen gjordes år 1857 genom förordningen "*vad testamente givas må, så ock om gåva av fast egendom*". Där stadgades att om bröstarvingar fanns fick endast hälften av kvarlåtenskapen testamenteras bort eftersom bröstarvingarna ansågs ha rätt till viss del av arvet genom den okränkbara laglotten.³⁸ Enligt förordningen hade dock arvlåtaren rätt att testamentera bort all egendom i de fall det inte fanns bröstarvingar.³⁹

³⁶ Walin, G, *Kommentar till Ärvdabalken*, s. 106.

³⁷ Saldeen, Å, *Arvsrätt – en lärobok om arv, boutredning och arvskifte*, s. 19 och s. 96 samt SOU 1929:22 s. 29.

³⁸ Saldeen, Å, *Arvsrätt – en lärobok om arv, boutredning och arvskifte*, s. 107, se även SOU 1925:43 s. 294 ff.

³⁹ Inger, G, *Svensk rättshistoria*, s. 208, Walin, G, *Kommentar till ärvdabalken*, s. 164 f och Saldeen, Å, *Arvsrätt – en lärobok om arv, boutredning och arvskifte*, s. 96.

3. Gällande rätt

3.1 Inledning

En redogörelse för hur arvsrätten fungerar torde vara av betydelse för att få en ökad förståelse inom området och för dess tillämpning i samhället. En lättare överblick av regeringsformen (1974:152) (RF) och speciellt 2 kap. 15 § gällande egendomsskyddet är av intresse för att ge en ökad förståelse för de invändningar som framförs i de motioner som senare presenteras och analyseras i uppsatsen. Därmed kommer följande kapitel redogöra för arvsrätten enligt ärvdabalken (1958:637) (ÄB) ur ett överskådligt perspektiv

3.2 Arvsordningen

Successionsrätten reglerar hur förmögenheten efter en avlidne ska fördelas mellan arvingarna, där de två formerna av succession är *arv* och *testamente*.⁴⁰ Den första formen av arvsrätten regleras i de första kapitlen i ärvdabalken där 1 kap. 1 § stadgar arvingarnas rätt att ta del av arv efter den avlidne. 2 kap. ÄB reglerar *vem* som har arvsrätt och i *vilken ordning* de ärver, vilket kallas för den *legala arvsordningen*.⁴¹ I 3 kap. ÄB stadgas den efterlevande makens arvsrätt efter den avlidne i förhållande till den avlidnes barn och släktingar. Den andra formen av arv tillkommer genom testamente där arvlåtaren kan göra alla legala arvingar utom bröstarvingar (och i vissa speciella fall efterlevande make) helt arvslösa, förutsatt att testamentet följer de regler som finns i 10 kap. ÄB.⁴²

3.2.1 Arvsklasser

Arvingarna enligt den legala arvsordningen går att dela in i tre olika *arvsklasser*, eller *parenteler*, vilket regleras i 2 kap. ÄB. Arvsklasserna baseras på principen att det är släktskapet med den avlidne som utgör grunden för arvsrätten. Denna princip brukar kallas för *parentelprincipen*.⁴³

Första arvsklassen, eller parentelet, utgörs enligt 2 kap. 1 § ÄB av den avlidnes avkomlingar (barn, barnbarn och så vidare). De kallas för *bröstarvingar*, vilket innebär att de har den bästa arvsrätten. Så länge det finns en arvinge i första arvsklassen, en bröstarvinge, kan således inte en annan släkting ärva något efter den avlidne.⁴⁴ Bröstarvingarna i första arvsklassen kan inte göras arvslösa genom att arvlåtaren testamenterar all sin egendom till någon annan. Bröstarvingar har alltid rätt till att få ut sin laglott, vilket är halva det arv som han eller hon skulle haft rätt till, om det inte fanns något testamente.⁴⁵ Har den avlidne inte några bröstarvingar tillfaller förmögenheten de ur andra arvsklassen enligt 2 kap. 2 § ÄB. Arvingar ur andra arvsklassen omfattar arvlåtarens föräldrar och vid deras frånfalle föräldrarnas andra avkomlingar, det vill säga arvlåtarens syskon. I syskonets ställe kan dess barn, alltså den avlidnes syskonbarn, ärva istället.⁴⁶ Finns det inte någon arvinge ur den första eller andra

⁴⁰ Eriksson, A, *Arv och testamente*, s. 14.

⁴¹ Molin, Svensson, *Bouppteckning och arvskifte*, s. 68.

⁴² Eriksson, A, *Arv och testamente*, s. 15.

⁴³ A.a. s. 21.

⁴⁴ Molin, Svensson, *Bouppteckning och arvskifte*, s. 69.

⁴⁵ A.a. s. 70.

⁴⁶ Agell, Malmström, *Civilrätt*, s. 405.

arvsklassen går kvarlåtenskapen till en arvinge ur den tredje arvsklassen enligt 2 kap. 3 § ÄB. Tredje arvsklassen består av den avlidnes far- och morföräldrar vilka har den bästa arvsrätten i sin parentel och deras avkomlingar, det vill säga den avlidnes farbröder och fastrar samt morbröder och mostrar. Kusiner till den avlidne och föräldrar till den avlidnes far- och morföräldrar har däremot ingen arvsrätt eftersom de inte ingår i en arvsklass. Det innebär att ett arv kan gå till den *Allmänna arvsfonden* om det inte finns några fler legala arvingar.⁴⁷

Vid avsaknaden av legala arvingar och testamentstagare tillfaller arvet därmed Allmänna arvsfonden enligt 5 kap. 1 § ÄB samt Lag (1994:243) om Allmänna arvsfonden (AFL). Fonden förvaltas utav Kammarkollegiet och ”har till ändamål att främja verksamhet av ideell karaktär till förmån för barn, ungdomar och personer med funktionshinder” enligt 5 § AFL. Finns det ett testamente - som inte är giltigt - kan Kammarkollegiet ändå avstå ett arv till förmån för någon annan ”om det med hänsyn till uttalanden av arvlåtaren eller till andra särskilda omständigheter kan anses stämma överens med arvlåtarens yttersta vilja.”⁴⁸

3.2.2 Istadarätten och stirpalgrundsatsen

Innan ett arv går vidare till en arvinge ur nästa arvsklass måste den första arvsklassen vara helt tom på legala arvingar. En person ur andra arvsklassen ärver således först om det inte finns en legal arvinge ur första arvsklassen kvar.⁴⁹ Principen att en arvsklass måste vara helt tom innan arvet går vidare till nästa arvsklass kallas för *successio ordinum*.⁵⁰ Första arvsklassen omfattar den avlidnes barn och barnets avkomlingar, alltså eventuella barnbarn och barnbarnsbarn och så vidare, vilket innebär att även de ärver innan någon ur andra arvsklassen kan ärva. Är arvlåtarens barn avlidet träder dess barnbarn in i dess ställe och har bättre arvsrätt än någon ur andra arvsklassen vilket kallas för *istadarätt*.⁵¹ Begreppet kan översättas med en persons rätt att inträda i någons ”stad och ställe” och härstammar från romersk rätts representationsrätt, vilket tar sig uttryck i 2 kap. 1 § 2 st. ÄB som stadgar att fördelningen av arv ska ske efter släktens led. Istadarätten omfattar endast legala arvingar, alltså arvingar ur någon av de tre arvsklasserna, vilket betyder att till exempel kusiner inte omfattas.⁵² När arvet fördelas mellan grenarna inom en arvsklass ska varje gren få en lika stor del utav kvarlåtenskapen. Denna princip kallas för *stirpalgrundsatsen* och syftar till att arvlåtaren inte ska kunna gynna, eller missgynna, ett specifikt släktled. Fördelningen ska vara rättvis, vilket innebär att om arvlåtaren har två barn ska respektive barn ha hälften av kvarlåtenskapen som sin laglott om det inte finns något testamente som föreskriver annat. Har ett av arvlåtarens barn avlidit och i sin tur efterlämnat två avkomlingar, alltså barnbarn till arvlåtaren, får dessa barnbarn dela på sin förälders laglott vilket blir en fjärdedel av de ursprungliga laglotterna vardera.⁵³

⁴⁷ Eriksson, A, *Arv och testamente*, s. 27.

⁴⁸ Agell, Malmström, *Civilrätt*, s. 409 f.

⁴⁹ Eriksson, A, *Arv och testamente*, s. 22.

⁵⁰ Brattström, Singer, *Rätt arv: Fördelning av kvarlåtenskap*, s. 31.

⁵¹ Molin, Svensson, *Bouppteckning och arvskifte*, s. 69.

⁵² Agell, Malmström, *Civilrätt*, s. 404.

⁵³ Brattström, Singer, *Rätt arv: Fördelning av kvarlåtenskap*, s. 32.

3.3 Arvslott

Kvarlåtenskapen efter en avliden brukar kallas för arvslott och tillfaller i första hand den avlidnes bröstarvingar enligt den legala arvsordningen. Arvslotten delas upp i två delar där den första delen kallas för *disponibel kvot* och är den del av kvarlåtenskapen som arvlåtaren fritt får disponera över och kan testamentera. Arvlåtaren kan därmed testamentera bort den delen av kvarlåtenskapen till någon som inte är en arvinge.⁵⁴ Den andra delen av arvslotten kallas *laglott* enligt 7 kap. 1 § ÄB och syftar till att en arvlåtare inte ska kunna göra sina bröstarvingar helt arvslösa. Bröstarvingarna har därmed en legal rätt att få ut minst halva sitt arv genom att påkalla jämkning av ett eventuellt testamente enligt 7 kap. 3 § ÄB, om testamentet skulle inskränka på bröstarvingens laglott.⁵⁵ Efterlevande make har dock arvsrätt enligt 3 kap. 1 § ÄB vilket innebär att de ärver innan bröstarvingarna. De får först ta del utav arvet genom ett så kallat *efterarv* (eller *sekundosuccession*).⁵⁶ Har den avlidne ett barn med någon från ett tidigare äktenskap, som alltså inte är parets gemensamma bröstarvinge, påverkas arvslotten eftersom särkullbarn har rätt att få ut sin del av arvet med en gång enligt 3 kap. 1 § ÄB.

3.4 Laglott

Den del av kvarlåtenskapen som bröstarvingarna har laglig rätt till enligt 7 kap. 1 § ÄB kallas för *laglott* och utgör halva arvslotten.⁵⁷ Det är endast bröstarvingar, alltså avkomlingar i första arvsklassen, som har rätt till laglotten vilket gör att andra arvingar kan göras arvslösa genom att arvlåtaren upprättar ett testamente. Den lagstadgade rätten till arv som laglotten innebär för bröstarvingarna är speciellt viktig inom lagstiftningen och den ses som arvsrättens skyddande kärna.⁵⁸ Har en arvlåtare upprättat ett testamente där kvarlåtenskapen som testamenteras bort omfattar mer än halva arvslotten - alltså inkräktar på laglotten - har således en bröstarvinge rätt att begära att få ut sin laglott. En bröstarvinge får inte ut sin laglott automatiskt, utan för att få ut laglotten måste bröstarvingen begära jämkning utav testamentet inom sex månader från det att testamentet delgivits enligt 7 kap. 3 § ÄB. Påkallas inte jämkning av testamentet inom tidsfristen är testamentet giltigt trots att det inskränker laglotten. Reglerna om laglotten syftar till att en arvlåtare inte ska kunna göra sina bröstarvingar helt arvslösa genom ett testamente, vilket innebär att de därmed har en legal garanti att få ut åtminstone halva sitt arv.⁵⁹

Även om huvudregeln är att en bröstarvinge har rätt att få ut sin laglott vid arvlåtarens död, förfaller den rätten om efterlevande make är testamentstagare och om bröstarvingen är deras gemensamma barn enligt 7 kap. 3 § 2 st. ÄB. Genom att den efterlevande maken påkallar jämkning av testamentet blir bröstarvingen istället berättigad till ett *efterarv*. Det innebär att bröstarvingen ärver först vid den efterlevande makens död, vilket även kallas för *sekundosuccession*. Rätten till efterarv grundar sig på att den efterlevande maken inte ska

⁵⁴ Eriksson, A, *Arv och testamente*, s. 181.

⁵⁵ A.a. s. 179.

⁵⁶ Ageell, Malmström, *Civilrätt*, s. 408.

⁵⁷ Brattström, Singer, *Rätt arv: Fördelning av kvarlåtenskap*, s. 113.

⁵⁸ A.a. s. 410.

⁵⁹ Eriksson, A, *Arv och testamente*, s. 179.

hamna i en sämre position än vad 3 kap. 1 § ÄB föreskriver.⁶⁰ Laglotten innebär att arvingen ärver ett värde och inte ett visst föremål eller en viss tillgång. Summan av laglotten - eller laglotterna om det är fler bröstarvingar - utgör alltid minst halva värdet av kvarlåtenskapen.⁶¹

Exempel: Låt oss säga att kvarlåtenskapen, det vill säga arvslotten, efter en arvlåtare är 100 000 kr. Hälften av arvslotten är den disponibla kvoten om 50 000 kr vilken kan testamenteras bort och den resterande hälften om 50 000 kr utgör därmed laglotten. Har den avlidne en bröstarvinge får således den arvingen hela laglotten om 50 000 kr, men finns det två bröstarvingar får de dela på summan vilket blir 25 000 kr vardera.

3.4.1 Förstärkt laglottsskydd

Rätten för en bröstarvinge att få ut minst sin laglott av kvarlåtenskapen förstärks genom bestämmelsen i 7 kap. 4 § ÄB. Regeln utökar laglottsskyddet till att omfatta gåvor som kan likställas med ett testamente och syftet med regeln är att laglottsskyddet inte ska kunna kringgås genom att arvlåtaren skänker bort sin egendom och på så vis påverkar arvet. Arvlåtaren behöver dock inte ha som *avsikt att kringgå* laglottsskyddet för att regeln om det förstärkta laglottsskyddet ska vara tillämplig, utan det räcker med att arvlåtaren har gett gåvan som ett steg i att ordna sitt arv.⁶²

Det går att dela in gåvorna i två olika slag som gör att det förstärkta laglottsskyddet kan tillämpas, där den första typen av gåva ges när arvlåtaren ligger för döden eller när givaren tror att döden är nära förestående.⁶³ Den andra typen av gåva medför att gåvogivaren egentligen inte förlorar den huvudsakliga nyttan med det som ges bort, utan till största del kan nyttja egendomen som vanligt. De två typerna av gåvor har därmed gemensamt att de inte medför någon egentlig ekonomisk konsekvens för gåvogivaren under resten av livstiden, vilket kan vara fallet när gåvan t.ex. är ett hus eller en bil.⁶⁴ Gåvogivaren kan "på pappret" ge bort sitt hus och samtidigt bo kvar med full nyttjanderätt eller ge bort sin bil men fortfarande använda den regelbundet. Regeln om det förstärkta laglottsskyddet kan därmed bli tillämpligt om givarens fördelar är större än uppoffringen det innebär att överlåta äganderätten till egendomen.⁶⁵

Gåvans värde fastställs vid tiden för givarens död och inte vid själva gåvotillfället enligt 7 kap. 4 § ÄB. Det beror på att gåvan behandlas som om den vore föremål för ett testamentsförordnande. Det gör att laglottens storlek beräknas som om gåvan fortfarande ingår i kvarlåtenskapen och aldrig har getts bort. Har arvlåtaren gett en gåva som påverkar en bröstarvinges laglott kan mottagaren av gåvan bli återbäringsskyldig och tvingas att antingen lämna tillbaka själva gåvan eller utge ersättning för dess värde om egendomen inte finns kvar. Talan om återbäringsskyldighet måste väckas inom ett år från det att en bouppteckning efter arvlåtaren avslutats och om det finns flera gåvor samt gåvomottagare ska samtliga gåvotagare inkluderas i talan för att laglotten ska kunna beräknas korrekt. Oavsett om gåvomottagaren är

⁶⁰ Brattström, Singer, *Rätt arv: Fördelning av kvarlåtenskap*, s. 115.

⁶¹ Saldeen, Å, *Arvsrätt – en lärobok av om arv, bouppteckning och arvskippe*, s. 111.

⁶² Se NJA 1973 s. 687 ang. arvlåtarens avsikt med gåvan.

⁶³ Jfr. NJA 1934 s. 462 och NJA 1935 s. 203 ang. tiden för gåvan kontra givarens dödstillfälle.

⁶⁴ Brattström, Singer, *Rätt arv: Fördelning av kvarlåtenskap*, s. 117.

⁶⁵ Jfr. NJA 1998 s. 534 där givaren skänkt lantbruksegendom men där det förstärkta laglottsskyddet förfallit.

i ond eller god tro gällande gåvans syfte kan mottagaren bli återbäringsskyldig.⁶⁶ Det finns dock ett undantag i 7 kap. 4 § 1 st. ÄB som gör att regeln om återbäringsskyldighet inte tillämpas om "[...]särskilda skäl äro däremot" vilket syftar till att förhindra en fördelning av kvarlåtenskapen som inte är skälig med tanke på omständigheterna.⁶⁷

3.5 Bröstarvingar och särkullbarn

Bröstarvingars rätt till arv regleras i 2 kap. 1 § ÄB där huvudregeln är att bröstarvingen har rätt att få ut sin laglott vid arvlåtarens död. Det finns dock ett undantag i 3 kap. 1 § ÄB som stadgar att den efterlevande maken har rätt till hela arvet innan den gemensamma bröstarvingen. Det medför att bröstarvingen blir berättigad till ett efterarv genom sekundosuccession först när den efterlevande maken har gått bort.⁶⁸ Den efterlevande maken ärver kvarlåtenskapen med *fri förfoganderätt* enligt 3 kap. 2 § ÄB vilket innebär att egendomen efter den först avlidne inte kan testamenteras bort. Arvet utgör tillsammans med det kapital - eller annat ägande som den efterlevande maken med *full äganderätt* för tillfället har - en förmögenhetsmassa. Det är därmed möjligt för den efterlevande maken att förbruka det kapital eller avyttra den egendom som utgjorde kvarlåtenskapen eftersom den inkluderas i förmögenhetsmassan.⁶⁹

Finns det bröstarvingar kvar efter den först avlidna maken som inte är bröstarvinge till den efterlevande maken, det vill säga *särkullbarn* från till exempel ett tidigare förhållande, har det barnet rätt att få ut sitt arv direkt vid arvlåtarens död enligt 3 kap. 1 § ÄB.⁷⁰ Storleken på särkullbarnets laglott beror på om det finns någon gemensam bröstarvinge kvar, eftersom bröstarvingarna inom första arvsklassen där särkullbarnet ingår, ska få en lika stor del av kvarlåtenskapen enligt 2 kap. 1 § ÄB. Saknas det gemensamma bröstarvingar ärver därmed särkullbarnet hela kvarlåtenskapen, men det är möjligt för särkullbarnet att avstå sin rätt till arv vid arvlåtarens död till fördel för den efterlevande maken enligt 3 kap. 9 § ÄB. Särkullbarnet har därmed rätt till efterarv vid den efterlevande makens död.⁷¹

3.6 Testamente

Vill en person att hans eller hennes kvarlåtenskap ska fördelas på ett annat sätt än vad som följer av arvsreglerna enligt ärvdabalken kan den personen upprätta ett testamente enligt 9 kap. 1 § ÄB om testatorn har fyllt 18 år. Arvlåtaren kan på så vis utesluta en arvinge från arvet eller ge sin egendom till någon annan som inte omfattas av arvsreglerna, eller som inte är efterlevande make.⁷² Rätten till att upprätta ett testamente är *strikt personlig* vilket innebär att ett testamente inte kan upprättas genom förmyndare, god man eller förvaltare. Enligt samma regel kan dock personer som fyllt 16 år upprätta ett testamente över sådan egendom som de äger och själva har rätt att förfoga över, motsvarande 9 kap. 3-4 §§ FB.⁷³

⁶⁶ Brattström, Singer, *Rätt arv: Fördelning av kvarlåtenskap*, s. 118 f.

⁶⁷ Se NJA 1954 s. 517 ang. undantagets tillämpning vid gåva i förhållande till övriga omständigheter.

⁶⁸ Brattström, Singer, *Rätt arv: Fördelning av kvarlåtenskap*, s. 33 f.

⁶⁹ A.a. s. 80.

⁷⁰ Eriksson, A, *Arv och testamente*, s. 73 f.

⁷¹ Brattström, Singer, *Rätt arv: Fördelning av kvarlåtenskap*, s. 78 f.

⁷² Eriksson, A, *Arv och testamente*, s. 137.

⁷³ Brattström, Singer, *Rätt arv: Fördelning av kvarlåtenskap*, s. 93 f.

Den som har skrivit och upprättat ett testamente kallas för *testator* om det är en man och för *testatrix* om det är en kvinna. Mottagaren av testamentet kallas för *testamentstagare*. Den person som genom testamente får hela kvarlåtenskapen, eller vis del av dödsboet, benämns för *universell testamentstagare* enligt 11 kap. 10 § 2 st. ÄB, eftersom det inte avser en enskild sak. Är den universella testamentstagaren en juridisk person; till exempel ett företag, en stiftelse eller en ideell förening måste de kallas genom en ställföreträdare.⁷⁴ Den testamentstagare som får en eller flera bestämda saker, en viss summa eller nyttjanderätt till en viss egendom kallas för *legatarie*, där den egendom som erhålls heter *legat* enligt 11 kap. 10 § 1 st. ÄB. Även om en universell testamentstagare har en ställning som motsvarar en legal arvinge, och därmed är dödsbodelägare, kan den personen få egendom till ett mindre värde än vad en legatarie får. En legatarie kan i praktiken tillskrivas all den egendom som är värdefull, medan de universella testamentstagarna får dela på den kvarlåtenskap som blir över.⁷⁵

Ett testamente ska upprättas skriftligen enligt 10 kap. 1 § ÄB, med två vittnen närvarande där testatorn ska underteckna handlingen eller muntligt vidkänna sin underskrift, samtidigt som vittnena ska bestyrka handlingen med sina namn.⁷⁶ Närvarande vittnen måste vara över 15 år gamla och själva inte vara testamentstagare, eller nära anhörig till varken testator eller testamentstagare enligt 10 kap. 4 § ÄB.⁷⁷ Vittnena som kallas för *solennitetsvittnen* behöver inte ha kännedom om själva innehållet i testamentet men det krävs att de förstår att det är ett testamente som de bevittnar.⁷⁸ Syftet med solennitetsvittnen är att det ska gå lättare att bevisa testamentets existens. De ska även styrka att handlingen tillkommit genom testatorns vilja och att testatorn hade förmågan att med rättslig verkan binda sin kvarlåtenskap genom förordnandet. Undertecknar vittnena testamentet med yrke, hemvist och tid för upprättandet enligt 10 kap. 2 § ÄB, skapas således en presumtion att testamentet upprättats korrekt. Det innebär att den som hävdar att formkravet inte är uppfyllt har bevisbördan för påståendet.⁷⁹

3.6.1 Testamentes ogiltighet

Arvingarna måste godkänna, eller bli delgivna, testamentet om testamentstagaren vill göra sin rätt till arv genom testamente gällande. Delgivningen sker genom att en vidimerad kopia av testamentet ges till de direkt arvsberättigade och efterarvingarna enligt 14 kap. 4 § 1-2 st. ÄB.⁸⁰ Har en arvinge invändningar mot testamentets giltighet skiljer man på ogiltighet genom *nullitet* och *angriplighet*. Nullitet innebär att testamentets ogiltighet är självförverkande, det vill säga att den står i strid med gällande lag, till exempel om det inte uppfyller formkravet enligt 10 kap. ÄB, eller om testamentet är förfalskat. När testamentet är ogiltigt genom angriplighet måste förordnandet angripas genom klander, där klandertalan ska väckas av arvinge inom sex månader från delgivning enligt 14 kap. 5 § ÄB.⁸¹

⁷⁴ Molin, Svensson, *Bouppteckning och arvskifte*, s. 80.

⁷⁵ Brattström, Singer, *Rätt arv: Fördelning av kvarlåtenskap*, s. 103.

⁷⁶ Se NJA 1978 s. 189 där testamente ogiltigförklarades för att vittnena inte var samtidigt närvarande.

⁷⁷ Agell, Malmström, *Civilrätt*, s. 412.

⁷⁸ Se NJA 1940 s. 351 där handling godtogs som testamente utan att vittnen bestyrkt själva handlingen.

⁷⁹ Brattström, Singer, *Rätt arv: Fördelning av kvarlåtenskap*, s. 94 f.

⁸⁰ Molin, Svensson, *Bouppteckning och arvskifte*, s. 81 f.

⁸¹ Brattström, Singer, *Rätt arv: Fördelning av kvarlåtenskap*, s. 105 f.

3.7 Förverkande av rätt till arv

Rätten till arv kan *förverkas* om en arvinge enligt reglerna i 15 kap. ÄB begår ett brott, till exempel uppsåtligen dödar arvlåtaren eller arvinge med bättre arvsrätt enligt 15 kap. 1 § 1 st. ÄB.⁸² Principen om att den som *”dräper en annan inte får arva honom”* reglerades till viss del så tidigt som i 1734 års ÄB och har sedan lett till att få ett väsentligt utvidgat tillämpningsområde i dagens ÄB. Reglerna om förverkande av arvsrätten ska enligt 12 kap. 2 § 2 st. ÄktB. *”också gälla i fråga om rätten för den efterlevande maken att vid bodelning få del i den avlidnes giftorättsgods liksom beträffande rätten för den efterlevande maken att få behålla sitt giftorättsgods.”* En efterlevande makes arvsrätt, eller giftorätt vid bodelning enligt Äkt. förverkas därmed om maken uppsåtligen har mördat arvlåtaren eller på annat vis medverkat till brott enligt 15 kap. ÄB.⁸³

15 kap. 1 § 2 st. ÄB stadgar att arvsrätten även förverkas *”när någon annars har orsakat någon annans död genom en uppsåtlig gärning som innefattat våld på den dödades person och utgjort brott för vilket lindrigare straff än fängelse i ett år inte är föreskrivet. Lika med våld anses försätta någon i vanmakt eller annat sådant tillstånd.”* Det krävs alltså inte att arvingen uppsåtligen dödar arvlåtaren, utan det räcker med att personen har uppsåt för till exempel själva misshandeln där dödsfallet är en adekvat följd av denna. Rätten till arv förverkas omedelbart vid själva handlingen som avses i 2 st. och det krävs således inte att gärningsmannen döms för brottet.⁸⁴ Förverkande av arvsrätten föreligger även enligt 15 kap. 2 § ÄB om någon genom tvång, förledande eller missbruk av annans oförstånd, viljesvaghet eller beroendeställning förmår arvlåtaren att upprätta eller återkalla testamente. De personer som medverkat i den brottsliga handlingen förverkar även de sin arvsrätt enligt 15 kap. 3 § ÄB, dock drabbas inte gärningsmannens eventuella egna barn, utan de har fortfarande arvsrätt enligt 15 kap. 4 § ÄB.⁸⁵

3.7.1 Undantag till reglerna om förverkande av arvsrätt vid brott

Det finns vissa situationer där undantag till reglerna om förverkande av gärningsmannens arvsrätt medges. I 15 kap. 1 § 3 st. ÄB stadgas att om gärningsmannen vid tiden för brottet var under 15 år gammal är arvsrätten inte förverkad. Det går även att göra undantag till förverkandet vid brott om det föreligger *synnerliga skäl* med hänsyn till gärningens beskaffenhet enligt 15 kap. 1 § 4 st. ÄB.⁸⁶ I samma paragraf 1 p. anges att bedömningen av synnerliga skäl även ska beaktas om gärningsmannen var under påverkan av en allvarlig psykisk störning vid tiden för gärningen.⁸⁷ Det ska även tas hänsyn till om gärningsmannen var under 18 år och hans handlande stod i samband med uppenbart bristande utveckling, erfarenhet eller omdömesförmåga enligt 2 p. samma lagrum.⁸⁸

⁸² Agell, Malmström, *Civilrätt*, s. 411.

⁸³ Saldeen, Å, *Arvsrätt – En lärobok av om arv, boutredning och arvskifte*, s. 125.

⁸⁴ Brattström, Singer, *Rätt arv: Fördelning av kvarlåtenskap*, s. 51 f.

⁸⁵ Grauer, F, *Ekonomisk familjerätt*, s. 178.

⁸⁶ Saldeen, Å, *Arvsrätt – En lärobok av om arv, boutredning och arvskifte*, s. 126 f.

⁸⁷ Se prop. 1990/91:194 s. 26 ff ang. motiv till lagändring av undantag till förverkande av arvsrätt vid brott.

⁸⁸ Jfr. bet. 1991/92:LU11 ang. kommentarer till lagförslag av ÄB.

3.8 Preskription av arvsrätt

Reglerna om preskriptionstid för rätten att göra anspråk på arv eller testamente regleras i 16 kap. ÄB. Huvudregeln är att en person som har rätt att göra anspråk på arv, i egenskap av arvinge eller testamentstagare, måste göra det inom 10 år från dödsfallet enligt 16 kap. 4 § ÄB. Till skillnad från preskriptionsreglerna i annan civilrättslig lagstiftning, påbörjas ej ny preskriptionstid om anspråk framförs i tid, vilket innebär att en arvinge ej förlorar rätten till arv då preskriptionstiden väl har avbrutits. En arvinge som inte framför anspråket inom preskriptionstiden förlorar därmed rätten till sitt arv enligt 16 kap. 7 § ÄB, vilket innebär att kvarlåtenskapen istället tillfaller arvingens avkomlingar med stöd av istadarätten enligt 16 kap. 8 § ÄB.⁸⁹

I vissa fall är dock preskriptionstiden kortare än vad som följer av huvudregeln. Upprättas en bouppteckning och där en till namnet känd arvinge vistas på okänd ort ska det anmälas till Skatteverket som utan dröjsmål kungör arvet i Post- och Inrikes Tidningar. Den till namn kända arvingen uppmanas således att göra sin rätt till arv gällande inom fem år från det att kungörelsen publicerats enligt 16 kap. 1 § ÄB. Går det inte att utröna om det finns arvingar - eller om det finns kännedom om arvingar men där varken arvingens namn eller vistelseort framgår - gäller samma förfarande med kungörelse enligt 16 kap. 2 § ÄB. Reglerna i 1 § gäller även om det finns en okänd testamentstagare, eller om testamentstagaren vistas på okänd ort enligt 16 kap. 3 § ÄB. En arvinge eller testamentstagare som inte gör sin rätt gällande inom den tid som är utsatt i kungörelsen får sin rätt *prekluderad* vilket innebär att de förlorar rätten till anspråk enligt 16 kap. 7 § ÄB.⁹⁰

3.9 Egendomsskyddet enligt regeringsformen

3.9.1 Absoluta samt relativa fri- och rättigheter

I 2 kap. regeringsformen (RF) återfinns de grundlagsskyddade fri- och rättigheterna. Rättigheterna kan delas in i två kategorier, där de som inte kan begränsas genom lag kallas för absoluta rättigheter och de som kan begränsas genom lag kallas för relativa rättigheter.⁹¹ De relativa rättigheterna som kan begränsas genom lag inbegriper till exempel yttrandefriheten och förbud mot husrannsakan samt frihetsberövanden vilket finns angivet i 2 kap. 20 § RF. De absoluta rättigheterna omfattar, *é contrario*, förbud mot till exempel dödsstraff, kroppsstraff och landsförvisning eftersom de rättigheterna inte kan begränsas genom lag enligt 2 kap. 20 § RF. Förutsättningarna för att begränsa rättigheterna anges i 2 kap. 20 § 2 st. samt 21-24 §§ RF. De särskilda rättigheterna med ett uttalat svagt grundlagsskydd, då lagrummen innehåller undantag, är således rätten att vidta fackliga stridsåtgärder, egendomsskyddet och allemansrätten, upphovsrätten samt näringsfriheten enligt 2 kap. 14-17 §§ RF.⁹²

⁸⁹ Brattström, Singer, *Rätt arv: Fördelning av kvarlåtenskap*, s. 54.

⁹⁰ Eriksson, A, *Arv och testamente*, s. 245 f.

⁹¹ Nergelius, J, *Svensk statsrätt*, s. 134 f.

⁹² A.a. s. 136 f.

3.9.2 Egendomsskyddet och angelägna allmänna intressen

Det så kallade egendomsskyddet stadgas i 2 kap. 15 § regeringsformen där det fastställs att *"Vars och ens egendom är tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild [...] utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen."* Lagrummet syftar således till att värna om människors rätt till egendom genom att förbjuda staten eller andra privata aktörer att tvinga en person att ge bort sin egendom, utom när det finns ett angeläget allmänt intresse.⁹³ Egendomsskyddet som är en grundlagsskyddad rättighet innehåller dock ett undantag som medger att en människa kan tvingas avstå sin egendom genom *"expropriation eller annat sådant förfogande"*.⁹⁴ Egendomsskyddet medger därmed inget absolut skydd för den enskildes egendom, utan rättigheten kan inskränkas genom lag och när det är motiverat ur ett angeläget allmänt intresse.⁹⁵ Inskränkningen ska som synes inte enbart vara ur ett allmänt intresse, utan det ska även vara angeläget för att vara berättigat.⁹⁶

Begreppet *angeläget allmänt intresse* är däremot oerhört svårt att definiera då det inte går att finna, varken i lagtext eller i förarbeten, vad som uttryckligen avses med innebörden vilket belystes av Fri- och rättighetskommittén (FRK) i en statlig utredning från 2001.⁹⁷ I en tidigare utredning belystes frånvaron av en närmare definition av begreppet vilket vidare lyftes fram i den efterföljande propositionen som enbart innehåller exempel på olika situationer som kan utgöra ett angeläget allmänt intresse.⁹⁸ FRK framförde dock uttryckligen i en specialmotivering bakom det aktuella lagrummet att *"vad som avses med uttrycket angelägna allmänna intressen är inte möjligt att i detalj beskriva"* och att *"vad som är ett angeläget allmänt intresse måste till slut i viss mån bli föremål för en politisk värdering [...]"*.⁹⁹ Båda formuleringar återfinns, dock i olika versioner, i den efterföljande propositionen till ny lag där det stadgas att begreppet inte går att precisera i detalj och att innebörden kan bli föremål för en politisk värdering.¹⁰⁰

⁹³ Se prop. 1993/94:117 s. 48 ang. införandet av kravet på ett angeläget allmänt intresse.

⁹⁴ Se prop. 2009/10:80 s. 163 ang. vilka lagar som tillåter att egendom tas i anspråk.

⁹⁵ Prop. 2009/10:80 s. 164.

⁹⁶ SOU 1993:40 s. 89 f.

⁹⁷ SOU 2001:19 s. 105-111, samt Nergelius, J, *Svensk statsrätt*, s. 152.

⁹⁸ SOU 1993:40 s. 90 samt prop. 1993/94:117 s. 16.

⁹⁹ SOU 1993:40 s. 233 f.

¹⁰⁰ Prop. 1993/94:117 s. 48.

4. Argument för ett avskaffande av laglotten

4.1 Inledning

Kapitlet syftar till att belysa den argumentation som framförts i propositioner och offentliga utredningar där sakkunniga i vissa fall kritiserat laglottens utformning. Motioner och artiklar som används i kapitlet är ej att anse som rättskälla, utan de används för att anföra argument ur ett rättspolitiskt perspektiv i syfte att tillföra arbetet en bredare infallsvinkel. De bakomliggande politiska motiven kommer således inte att redogöras för då uppsatsen inte har som syfte att beakta eventuella politiska åsikter.

4.2 Föråldrad lagstiftning

Lagstiftningen kring laglotten är cirka 150 år gammal och har i det närmaste varit oförändrad sedan införandet. Laglotten har således alltid utgjort hälften av arvsloten och ej varit möjlig att begränsa. Sakkunniga framförde i en utredning från år 1964 att laglotten som är av tvingande karaktär uppstod i ett samhälle som inte finns i dag.¹⁰¹ I juridiska skrifter påtalas att de liberala tankegångarna som influerat Sverige de två senaste seklerna har medfört att kvinnor bland annat fick rösträtt, började jobba eller utbilda sig i högre utsträckning istället för att vara hemmafruar. Idag skiljer sig dessutom sammansättningen av en familj från hur det såg ut förr, där familjer inte längre består av endast gemensamma bröstarvingar, utan det är vanligt att människor gifter om sig och har barn med flera partners.¹⁰² Författarna menar på samma sätt att laglotten är föråldrad då äktenskapet inte längre ses som norm i samhället, utan att det är samboskap som är norm i modern tid.¹⁰³ I utredningen från 1964 ansåg sakkunniga att samhället även erbjuder ett annat skydds nät idag, vilket inte fanns vid laglottens instiftande.¹⁰⁴

4.3 Tradition och känslor

Sakkunniga anförde i utredningen från år 1925 att laglottsskyddets uppkomst grundade sig, som ovan anført, på de starka band som existerade mellan bröstarvingar och deras föräldrar där syftet var att bevara släktskapets egendomar och tillgångar inom släkten.¹⁰⁵ Det var en nyttoaspekt för att familjer eller enstaka familjemedlemmar inte skulle hamna utanför samhället om de förlorade den ekonomiska tryggheten. Livssituationen är idag inte jämförbar med hur den såg ut förr, gällande föräldrars försörjningsstöd och släktskapsförhållanden i övrigt. Sakkunniga menar i den senare utredningen från år 1981 att det därmed möjligen tyder på att det i dagsläget inte finns ekonomiska eller praktiska motiveringar till laglottsinstitutets existens, utan att det är traditioner och människornas känslor som ligger till grund för ett bevarande av laglotten.¹⁰⁶ Sakkunniga framförde även i utredningen att det är av känslomässig betydelse för barnen att få behålla någonting efter sina föräldrar när de går bort som ett tecken på tillhörighet. Laglotten grundas således inte längre på att arvingarna behöver

¹⁰¹ SOU 1964:35 s. 364.

¹⁰² Bjarup, J, *Är arvsrätten föråldrad?*, SvJT 2004 s. 246.

¹⁰³ A.a. s. 644.

¹⁰⁴ SOU 1964:35 s. 364.

¹⁰⁵ SOU 1925:43 s. 298 f.

¹⁰⁶ SOU 1981:85 s. 209 f.

kvarlåtenskapen för sin försörjning, utan det har enbart ett sentimentalt eller symboliskt värde.¹⁰⁷

4.4 Det sociala perspektivet

I en utredning så tidigt som år 1925 framförde sakkunniga att i takt med samhällets utveckling har även familjeförhållandena förändrats på olika sätt. Laglotten inrättades till bröstarvingarnas fördel då de närmaste familjemedlemmarna och släktingarna ansågs ha starkast band till arvlåtaren. De menade att de sociala banden förr i tiden var viktiga att ta till vara på när människorna i högre grad var beroende av att tillgångarna efter en avliden stannade inom släkten.¹⁰⁸ I doktrin framgår att utan arv var det lätt för en människa att hamna utanför samhället och det var det svårt för personen att ta sig tillbaka. Därmed var det viktigt att värna om de sociala band som fanns inom släkten och laglottens införande stärkte det skyddet på ett positivt sätt. Föräldrarnas försörjningsskyldighet av sina barn var ytterligare ett motiv för laglottens tillkomst, av den orsaken att barnens utbildning och möjlighet att klara sig i vuxenlivet var tvungen att tryggas.¹⁰⁹

Sakkunniga framför dock i en utredning från år 1981 att försörjningsskyldigheten i dagens samhälle inte är lika stark eller viktig för barnens överlevnad, vilket är en följd av samhällsutvecklingen där föräldrar inte längre är lika skyldiga att se till att det vuxna barnet skaffar sig ett jobb. Sakkunniga menar att dagens samhälle erbjuder hjälp och stöd i form av bland annat socialbidrag, arbetslöshetskassa för alla människor och äldrevård för äldre människor vilket leder till att det sociala förhållandet som tidigare var viktigt inte är lika avgörande nu.¹¹⁰

4.5 Det ekonomiska perspektivet

I en offentlig utredning från år 1925 fastställdes det att laglottens syfte var att säkerställa bröstarvingens framtida ekonomi.¹¹¹ Även i en senare utredning från år 1981 påtalade sakkunniga att tiden innan och under laglottens införande var det inte ovanligt att människor avled i ung ålder och efterlämnade barn som inte än hade möjlighet att försörja sig själva. Ett laglottssystem var då motiverat eftersom efterlämnade barn troligtvis skulle ha svårt att klara sig utan ett arv från den avlidne föräldern.¹¹²

Laglotten var ett skyddsnät som bröstarvingarna kunde falla tillbaka på, vilket gav dem en trygghet och chans att klara sig i samhället i de fall föräldrarna dog unga. Sakkunniga påtalar dock att medellivslängden i Sverige under det senaste decenniet har ökat vilket lett till att föräldrarna normalt sett inte dör när deras barn är små, utan arvingarna är ofta i fyrtioårsåldern med ett fast jobb och stadig ekonomi. Sakkunniga menar att i nämnda fall är arvingarna inte i behov utav laglotten från föräldrarnas kvarlåtenskap med tanke på att deras framtid eller fortlevnad inte behöver tryggas på samma sätt som förr.¹¹³ Hamnar ett vuxet barn

¹⁰⁷ SOU 1981:85 s. 210 f.

¹⁰⁸ SOU 1925:43 s. 298 f.

¹⁰⁹ Inger, G, *Svensk rättshistoria*, s. 33 ff.

¹¹⁰ SOU 1981:85 s. 208.

¹¹¹ SOU 1925:43 s. 298.

¹¹² SOU 1981:85 s. 208.

¹¹³ A.a. s. 208 f.

ändock i problem är det inte arvet från föräldrarna som löser situationen, utan det är skyddsnetet och den hjälp som tidigare nämnts som finns att tillgå. Familjen och arvlåtarens kvarlåtenskap utgör således inte samma skyddsnet i dag utan nu har samhället fått ta över en del utav den funktionen.¹¹⁴

4.6 Risken för missgynnande av bröstarvingar

Laglotten har som syfte att tillförsäkra bröstarvingarna en viss rättvisa dem sinsemellan vid fördelningen av det ekonomiska värdet av kvarlåtenskapen. Genom att laglotten utgör halva kvarlåtenskapen har en kompromiss företagits mellan arvlåtarens sista vilja och laglottens skyddssyfte. En arvlåtare kan dock testamentera bort halva arvslotten, alltså den *disponibla kvoten*, till en utvald bröstarvinge. I praktiken innebär det att till exempel ett syskon kan få en summa av kvarlåtenskapen som är flera gånger större än vad de andra syskonen erhåller. I doktrin har det belysts att den så kallade rättvisan som laglotten är tänkt att medföra därmed är ofullkomlig då det fortfarande till viss del är möjligt att gynna en enskild arvinge.¹¹⁵

Exempel: Kvarlåtenskapen efter den avlidne uppgår till 1 000 000 kr som ska fördelas på fyra bröstarvingar. Respektive arvslott omfattar således 250 000 kr ($4 \times 250\,000\text{ kr} = 1\,000\,000\text{ kr}$). Arvlåtaren har dock testamenterat bort all kvarlåtenskap till ett av barnen. Varje laglott, som är hälften av arvslotten, omfattar därmed 125 000 kr. Tre av syskonen får således 125 000 kr vardera i form av sina laglotter, medan det fjärde syskonet får sin egen laglott om 125 000 kr plus den kvarlåtenskap om 500 000 kr som testamenterats bort. Det fjärde syskonet i form av testamentstagare får således totalt 625 000 kr ($125\,000 + 500\,000 = 625\,000\text{ kr}$) medan syskonen får 125 000 kr vardera genom laglotten.

Huruvida laglotten är rättvis har även ifrågasatts i doktrin eftersom särkullbarn har rätt till sin laglott direkt vid föräldrarnas bortgång till skillnad från gemensamma bröstarvingar som ärver först genom efterarv när båda föräldrarna har gått bort, enligt 3 kap. 1 § ÄB. Värdet på laglotten kan även variera kraftigt beroende på hur den efterlevande maken förvaltar arvet. Särkullbarn som får sin laglott direkt gynnas gentemot gemensamma bröstarvingar om den efterlevande maken på något vis förbrukar den egendom eller de tillgångar som senare ska utgöra efterarvet. I motsats gynnas kanske gemensamma bröstarvingar om kvarlåtenskapen efter den först avlidne förvaltas väl och där efterarvet ökar markant i värde.¹¹⁶

Exempel: En förälder avlider och efterlämnar ett särkullbarn och en gemensam bröstarvinge. Kvarlåtenskapen uppgår till 400 000 kr som tillfaller den efterlevande maken där respektive barn kan få sin arvslott om 200 000 kr genom efterarv. Särkullbarnet väljer att ta ut sin laglott direkt vilket omfattar halva arvslotten och får därmed 100 000 kr. Förvaltas arvet väl kan det gemensamma barnet få 200 000 kr eller mer vid sitt arv, men om den efterlevande maken förbrukar tillgångarna riskerar det gemensamma barnet att inte ärva något alls från den först bortfallna föräldern.

¹¹⁴ SOU 1925:43 s. 107 och Komujärvi, Wickström, *Familjerätten - En introduktion*, s. 166.

¹¹⁵ Brattström, Singer, *Rätt arv*, s. 114 f.

¹¹⁶ A.a. s. 115.

4.7 Efterlevande makes skydd och särkullbarn

Motionärer har framfört kritik som består i att särkullbarnens omedelbara arvsrätt genom laglott medför problem då efterlevande make kan försättas i en otillbörlig sits. De anser inte att laglotten ska avskaffas utan att det bör införas en ändring som tar hänsyn till både särkullbarn och efterlevande make. Enligt motionärerna bör särkullbarn ha rätt till laglott vid samma tillfälle som de gemensamma bröstarvingarna vid den efterlevande makens bortgång vilket medför att både arvingars arvsrätt samt efterlevande makes skydd garanteras.¹¹⁷

Andra motionärer har på samma sätt framfört att laglotten har negativa konsekvenser för den efterlevande maken då han eller hon kan bli tvingad att sälja den gemensamma bostaden för att ha möjlighet att lösa ut eventuella särkullbarns laglotter. Skyddsregeln som finns för efterlevande make stadgas i 3 kap. 1 § 2 st. ÄB och innebär att *"Den efterlevande maken har alltid rätt att ur kvarlåtenskapen efter den avlidna maken, så långt kvarlåtenskapen räcker, få egendom till så stort värde att den tillsammans med egendom som den efterlevande maken erhöll vid bodelningen eller som utgör den makens enskilda egendom motsvarar fyra gånger det prisbasbelopp [...]"*. Motionärerna anser att summan av prisbasbeloppet är låg jämfört med de bostadspriser som är idag, vilket gör att det kan bli svårt att finna ny bostad för till exempel pensionärer då det krävs en god återbetalningsförmåga för att få banklån. Motionärerna menar därmed att de skyddsregler som finns inom arvsrätten behöver moderniseras så att inte särkullbarnens rättighet till att utkräva laglott inte omfattar en gemensam bostad. Vidare anser motionärerna att laglottssystemet är "förkastligt" då samhället idag erbjuder olika skyddsnät vid exempelvis arbetslöshet och ekonomiskt eller socialt utanförskap.¹¹⁸

Sakkunniga ansåg att den efterlevande makens skydd behövde stärkas genom att de skulle få sitta kvar i oskiftat bo vid makes bortgång. Vidare menar de sakkunniga att den svåra situationen är särskilt tydlig i de fall då det finns särkullbarn eftersom särkullbarn enligt 3 kap. 9 § ÄB har rätt att arva sin del av kvarlåtenskapen och få ut laglotten omedelbart. Förfarandet kan leda till en ekonomisk svår situation för den efterlevande maken samtidigt som makar med gemensamma barn har ett större skydd då barnens arvsrätt före en efterlevande make avskaffades år 1988.¹¹⁹

4.8 Arvsskifte vid brott

I 15 kap. 1 § ÄB regleras förverkande av arvsrätt vid brott där det stadgas att en person som dödar arvlåtaren, eller annan med bättre arvsrätt, förlorar sin rätt till arv efter densamme. Principen om förverkande av arv vid mord sträcker sig så långt tillbaka som till 1734 års lagstiftning och har sedan dess naturligt genomgått förändringar genom tiden till att bland annat inkludera giftorättsgods enligt äktenskapsbalken. I ett betänkande från år 1991 framfördes det flera argument om vad som bör utgöra grund för förverkande av arvsrätten eller om laglotten borde avskaffas helt med tanke på dess nuvarande utformning.¹²⁰ I

¹¹⁷ Motion 2007/08:C265.

¹¹⁸ Motion 2013/14:C281.

¹¹⁹ Prop. 1986/87:1 s. 79 f.

¹²⁰ Se betänkande 1991/92:LU11 ang. argumentation kring ändringar av grund för förverkande av arv.

dagsläget finns det ett flertal situationer där bröstarvingar kan begå brottsliga handlingar enligt brottsbalken gentemot arvlåtaren utan att förlora rätten till arvet.¹²¹

Ett återkommande argument från motionärer är därmed att det är orimligt att bröstarvingar som utsätter sina föräldrar för olika sorters hot om våld, våld eller andra trakasserier fortfarande har rätt till arv genom laglott. De anser att det således torde vara rimligt att en arvlåtare som utstår våld och trakasserier borde få nyttja friheten att testamentera bort sin kvarlåtenskap till någon annan än just den bröstarvinge som utsatt arvlåtaren för brottet.¹²² Det finns situationer där arvlåtaren har försökt undgå att låta viss arvinge ärva, vilket framgår i ett fall från HD. Arvlåtaren har i nämnda fall givit en gåva till sitt ena barn då modern ansåg sig blivit ekonomiskt utnyttjad av det andra barnet och därutav inte längre ville gynna det barnet mer.¹²³ Det framhölls redan i en motion från år 1996 att laglotten var förlegad med hänseende till de situationer då arvingar begår brott mot arvlåtare och att laglotten innebar en stark inskränkning i arvlåtarens sista vilja. Motionärerna menade att laglotten inte bara ansågs orimlig i de hänseenden då det handlade om ”*rena brott*” utan även när arvlåtaren saknade kontakt med de eventuella arvingarna eller där relation på annat vis var ansträngd.¹²⁴

4.9 Tvångsarv

Laglotten är inte en frivillig handling då den är lagstadgad i 7 kap. 1 § ÄB och är därmed av tvingande karaktär för arvlåtaren. Sakkunniga har framfört att det finns situationer där arvlåtaren inte känner arvtagarna på grund av att de inte har tillåtits att träffas vid till exempel vårdnadstvister, parterna har flyttat ifrån varandra eller där familjen på grund av andra omständigheter har tappat kontakten. Ytterligare en omständighet kan till exempel vara att arvlåtaren blir utsatt för utpressning eller annan brottslig handling av arvtagaren. Sakkunniga påtalar att laglotten innebär att arvlåtaren inte kan testamentera bort mer än halva kvarlåtenskapen till andra parter än bröstarvingarna trots de ovan framförda situationerna.¹²⁵ Arvet innebär således inte en frivillig gåva utan sakkunniga anser att i sagda fall borde arvlåtaren möjligen själv få avgöra hur han eller hon vill disponera över arvet, då laglottsinstitutet inte tar hänsyn till varken arvlåtarens eller arvingens livssituation.¹²⁶

4.10 Egendomsrätten

Ett argument som framförts i motioner de senaste fem åren är att laglotten möjligen strider mot egendomsrätten som återfinns i 2 kap. 15 § RF och som stadgar att ”*Vars och ens egendom är tryggad genom att ingen kan tvingas att avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild [...]*”. Motionärerna anser att rätten till att få bestämma över vad som händer sin egendom, i form av kvarlåtenskapen efter sin död är grundlagsskyddad i regeringsformen och således något som laglotten strider emot.¹²⁷

¹²¹ Jfr. 15 kap. ÄB gällande förverkande av arvsrätt vid brott och undantag till förverkandet.

¹²² Motion 2013/14:C294.

¹²³ Se NJA 1954 s. 517.

¹²⁴ Motion 1996/97:L417.

¹²⁵ SOU 1981:85 s. 210 f.

¹²⁶ SOU 1981:85 s. 208 och SOU 1998:110 s. 221 ff.

¹²⁷ Motion 2012/13:C309.

Ett undantag till egendomsskyddet föreligger "[...] när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen." enligt 2 kap 15 § RF. Motionärerna anser att formuleringen är svårtolkad eftersom det saknas en definition av innebörden och de anser att undantagets relevans till arvsrätten likaså går att ifrågasätta.¹²⁸ Laglottssystemets syfte och effekt granskades senast i en proposition till ÄB från år 1986 där det framkom att laglotten inte hade spelat ut sin roll som skydd för bröstarvingarna. Därmed skulle laglotten behållas trots de inskränkningar laglotten medförde för arvlåtarens fria vilja, även om frågan huruvida laglotten strider mot egendomsskyddet ej behandlades i sak.¹²⁹

Det belystes dock i en statlig utredning från år 1998 att laglotten föranledde två motstridiga intressen vilka var att skydda bröstarvingarnas arvsrätt men även till att ta vara på arvlåtarens rätt att fritt disponera över sin egendom genom till exempel testamente. Sakkunniga framförde att laglotten därmed borde omarbetas med hänvisning till att en person under hela sin livstid får bestämma över sina pengar och andra tillgångar och att den rätten borde gälla även vid arvsfördelningen. Sakkunniga menar att bröstarvingarnas rätt till arv kan hävdas på andra sätt genom till exempel jämkning av gåvor och testamenten.¹³⁰

¹²⁸ Motion 2012/13:C309.

¹²⁹ Prop. 1986/87:1 s. 79 f.

¹³⁰ SOU 1998:110 s. 221 f.

5. Argument för ett bevarande av laglotten

5.1 Inledning

I motsats till föregående kapitel kommer följande kapitel att belysa de argument som framförts av sakkunniga i propositioner och offentliga utredningar där sakkunniga är för ett bevarande av laglotten. Motioner och debattartiklar används för att anföra argument ur ett rättspolitiskt perspektiv i syfte att tillföra arbetet en bredare infallsvinkel.

5.2 Det sociala perspektivet och blodsbanden

I juridiska texter har det belysts att blodsbandet har en betydelse för människors identitetsuppfattning. Många vill ofta söka efter sina rötter om de inte vuxit upp hos sina biologiska föräldrar. Barns relationer till föräldrarna betyder inte att den biologiska bakgrunden är värdelös och relationen bör inte tolkas som en oförnuftig känsla utan som en påtaglig omständighet som har betydelse. Skribenterna menar att behovet av att känna samhörighet och få bekräftelse är en viktig faktor vilket har åberopats som ett försvar till den inskränkning som görs i föräldrars fulla testamentsfrihet genom rätten till laglott.¹³¹

5.3 Risk för utpressning

Sakkunniga framförde i en SOU från år 1981 att laglotten förhindrar arvlåtaren att använda arvet och kvarlåtenskapen som ett påtryckningsmedel gentemot arvingarna för att få sin vilja igenom.¹³² Utpressning kan ske när arvlåtaren misstycker av till exempel barnens val av yrke eller partner och sakkunniga anser vidare att laglotten i nämnda fall utgör ett nödvändigt skydd i samhället för att säkerställa bröstarvingarnas fria vilja.¹³³

5.4 Efterlevande makes skydd och särkullbarn

Efter att särkullbarnens rätt till arv instiftades år 1970 har sakkunniga värnat om skyddet och särkullbarnens ställning har varit ett av de starkaste argumenten för laglottens bevarande. Sakkunniga menar att eftersom särkullbarn har olika familjer riskerar de sin rätt till arv om laglotten avskaffas då de kanske inte har samma förhållanden och känslomässiga band till den nya familjen med styvföräldrar och styvsyskon, som de skulle ha haft med sin biologiska familj.¹³⁴

Särkullbarnen får därmed en speciell ställning då de har rätt att få ut sitt arv direkt vid förälders bortgång enligt 3 kap. 1 § ÄB till skillnad mot bröstarvingar som får vänta på efterlevande makes bortgång. Laglottens syfte att likställa bröstarvingarna förhåller sig därför annorlunda till hur det är i teorin mot hur det är på riktigt på grund av särkullbarnens omedelbara arvsrätt.¹³⁵

I en proposition från år 1986 vidhöll sakkunniga att laglottsskyddet är av stor vikt för särkullbarn då det tillgodoser att barnet får ett arv efter bortgången förälder. Sakkunniga

¹³¹ Boström, Strömberg, *Laglotten – ett irrationellt inslag i svensk rätt?*, JT 2012-13 nr 1, s. 255 f.

¹³² SOU 1981:85 s. 80.

¹³³ A.a. s. 209.

¹³⁴ Prop. 1969:124 s. 154.

¹³⁵ A.a. s. 167.

menade att om laglottsskyddet avskaffas så riskerar särkullbarn att bli arvslösa och inte ha något ekonomiskt skydd att falla tillbaka på. Den ekonomiska risken särkullbarn utsätts för har varit en av grunderna för att inte avskaffa laglotten.¹³⁶

Efterlevande makes skydd behandlades i utredningen från år 1981 där sakkunniga lade fram förslag på att laglotten skulle avskaffas för att efterlevande makes ställning skulle stärkas.¹³⁷ Sakkunniga uttryckte ett visst stöd för förslaget då bröstarvingar inte ansågs behöva den ekonomiska säkerheten längre. Förslaget antogs dock inte i den efterföljande proposition till ny ÄB år 1986 då det grundläggande syftet att skapa rättvisa mellan arvingarna inte uppfylldes om laglotten avskaffades. Sakkunniga ansåg även att ett avskaffande inte garanterade ett ökat skydd för efterlevande make, varpå det inte ansågs vara ett tillräckligt starkt argument för laglottens avskaffande.¹³⁸

5.5 Inbördes rättvisa

Ett återkommande argument från sakkunniga i utredningar om laglottens omfattning och om den ska avskaffas eller inte har varit att laglotten garanterar en sorts rättvisa vid fördelningen av kvarlåtenskapen. Alla bröstarvingar - som först enbart omfattade de biologiska och gemensamma barnen men som senare har kommit att inkludera både särkullbarn och adoptivbarn - ska få en lika stor och rättvis del av kvarlåtenskapen.¹³⁹

Enligt sakkunniga syftade införandet av laglotten till att trygga bröstarvingarnas ekonomi och fortsatta levnad genom arvlåtarens kvarlåtenskap och där bröstarvinges rätt till laglott grundades i den sociala och ekonomiska samhörigheten till arvlåtaren.¹⁴⁰

I en statlig utredning som gjordes inför 1928 års arvslagstiftning fastställdes, som tidigare anförts, att ett av laglottens syften var att likställa bröstarvingarna och skapa inbördes rättvisa de emellan, genom att fördela kvarlåtenskapen jämt vid ett arv. Sakkunniga ansåg att en arvlåtare inte ska ha möjligheten att gynna en bröstarvinge genom att testamentera bort hela sin kvarlåtenskap enbart till en bröstarvinge och samtidigt göra resterande bröstarvingar arvslösa. Diskussionen om testamentsfrihet avfärdades med hänvisning till den ekonomiska och sociala samhörigheten som var rådande för tiden.¹⁴¹ Huruvida laglotten även skulle omfatta adoptivbarn var föremål för debatt under 1950-talet då de vid tiden saknade samma rättighet till arv som biologiska bröstarvingar.¹⁴² Ett motargument till att laglotten skulle omfatta adoptivbarn var att mor- och farföräldrar inte var delaktiga i adoptionsbeslutet och därmed skulle arvsrätten stanna vid adoptanten. Argumentet fick dock inget stöd och adoptivbarn likställdes således med biologiska bröstarvingar där kvarlåtenskapen skulle fördelas rättvist mellan bröstarvingarna genom laglotten.¹⁴³ Sakkunniga framförde nämnda rättviseargument i en utredning från 1981 där de ansåg att ett avskaffande av laglotten skulle

¹³⁶ Prop. 1986/87 s. 80.

¹³⁷ SOU 1981:85 s. 208.

¹³⁸ Prop. 1986/87:1 s. 80.

¹³⁹ SOU 1925:43 s. 298 f.

¹⁴⁰ SOU 1964: 35 s. 364 samt SOU 1981:85 s. 208.

¹⁴¹ SOU 1925:43 s. 298 f.

¹⁴² Se SOU 1954:6 s. 75 ff. ang. utredning om att likställa adoptivbarns rättigheter med bröstarvingar.

¹⁴³ Prop. 1958:144 s. 116 ff.

gynna gemensamma bröstarvingar framför särkullbarn. Laglotten garanterade en rättvis fördelning av kvarlåtenskapen mellan alla bröstarvingar.¹⁴⁴ Laglottens syften belystes återigen i den efterföljande propositionen från år 1986 där det klargjordes att laglotten ska skydda bröstarvingarna genom att fördela kvarlåtenskapen rättvist de emellan och att ingen bröstarvinge ska gynnas, eller missgynnas, genom att förklaras helt arvslösa.¹⁴⁵

5.6 Nordisk rättslighet

I doktrin har argument framförts att den svenska laglotten bidrar till den nordiska rättsligheten vilket innebär att de nordiska länderna får en arvsrätt som i viss mån är likalydande och om laglotten avskaffas skulle ländernas rättslighet därmed försvinna. Ett motiv till att rättslighet eftersträvas är att det idag är vanligt förekommande att medborgare bor och jobbar inom olika nordiska länder. Det har dock inte förhindrat att förändringar likväl genomförts då Danmark och Norge infört begränsningar eller förminskningar utav laglotten.¹⁴⁶

Rättsligheten eftersträvas då lagstiftningsarbetet mellan länderna ska främja och stärka beslutsprocesserna och individens rättssäkerhet. Rättslighet inom de nordiska länderna innebär dock inte att lagar och regler ska vara identiska utan att en likartad struktur och gemensamt bärande principer eftersträvas. Särskild vikt läggs på att uppnå rättslighet vid införandet av EU/EES-lagstiftning, men kan rättslighet inte uppnås ska det i lagstiftningsarbetet utbytas information och erfarenheter. Grunder till att rättsligheten kanske inte uppnås kan vara att de moraliska värderingarna eller de institutionella ramarna inte överensstämmer mellan länderna.¹⁴⁷

I doktrin framförs att en nordisk rättslighet förmodligen inte är möjlig att uppnå och bör inte ges någon avgörande betydelse för svensk arvs lagstiftning. Fortsättningsvis menar de dock att inspiration i lagstiftningsarbetet länderna emellan kan inhämtas.¹⁴⁸

¹⁴⁴ SOU 1981:85 s. 209 f.

¹⁴⁵ Prop. 1986/87:1 s. 79 f.

¹⁴⁶ Brattström, Singer, *Rätt arv*, s. 199 f.

¹⁴⁷ Det nordiska lagstiftningsarbetet, program och principer för justitiesektorn, s. 2.

¹⁴⁸ Brattström, Singer, *Rätt arv*, s. 200.

6. Analys

6.1 Inledning

I följande kapitel kommer de argument som redovisats för i uppsatsens fjärde och femte kapitel att utredas. Inledningsvis kommer för- och motargumenten att analyseras genom att de ställs mot varandra och sedan redogörs för huruvida syftena bakom införandet av laglotten fortfarande är relevanta i dag. Avslutningsvis följer en diskussion om laglotten bör ändras eller avskaffas utifrån analysen av framförda argument.

6.2 Analys av framförda argument

6.2.1 Föråldrad lagstiftning byggd på tradition och känslor

Innan nuvarande arvslagstiftning infördes har all egendom överförts från föräldrar till barn vid arvsskiftet utan något reglerat förfarandet där arvsskiftet grundades på starka familjeband och tryggade familjens fortlevnad genom att behålla all egendom inom släkten. Sakkunniga framförde i en utredning från år 1925 att laglotten delvis bygger på traditioner genom att reglera sagda förfarande.¹⁴⁹

Vidare framförde sakkunniga i en utredning från år 1964 att laglotten infördes i ett samhälle där äktenskap var norm och där arvslagstiftningen således utvecklades utifrån normen i syfte att ekonomiskt skydda de gemensamma bröstarvingarna. De belyste att den ekonomiska trygghet som laglotten för tiden garanterade ersatts med andra samhällsfunktioner som idag tillhandahåller sociala och ekonomiska skyddsnet.¹⁵⁰

I en utredning från år 1981 framförde sakkunniga återigen att de skyddsnet samhället tillhandahåller idag medför att laglotten möjligen inte är nödvändig för arvingarnas fortsatta ekonomiska trygghet. Vidare anfördes att laglottsinstitutets fortsatta existens förmodligen grundar sig i tradition och känslor där kvarlåtenskapen till största del har ett sentimentalt och symboliskt värde för arvingarna.¹⁵¹

I en juridisk tidsskrift från år 2004 framfördes att äktenskapsnormens skifte till samboskap eller andra familjekonstellationer även bidrar till mer komplexa utredningar vid fördelningen av kvarlåtenskap enligt gällande arvslagstiftning.¹⁵²

Kritiken att laglotten är föråldrad i förhållande till hur familjekonstellationerna har ändrats och att lagstiftningen bygger på tradition har dock delvis rättfärdigats genom att laglottens ekonomiska och sociala skyddssyften fortfarande väger tyngre än nyttan med ett avskaffande av laglotten. Sakkunniga anser därmed att det inte finns tillräckligt starka skäl till att avskaffa laglotten utifrån den kritik som framförts.¹⁵³

¹⁴⁹ SOU 1925:43 s. 298 f.

¹⁵⁰ SOU 1964:35 s 364.

¹⁵¹ SOU 1981:85 s. 209 f.

¹⁵² Bjarup, J, *Är arvsrätten föråldrad?*, SvJT 2004 s. 246.

¹⁵³ SOU 1964: 35 s. 364 samt SOU 1981:85 s. 208.

6.2.2 De sociala och ekonomiska perspektiven

Sakkunniga framförde i en utredning från år 1925 att laglotten infördes till bröstarvingarnas fördel då de närmaste familjemedlemmarna och släktingarna ansågs ha starkast sociala band till arvlåtaren. De sociala banden var förr i tiden viktigare att ta till vara på då familjen var beroende av att tillgångarna efter en avliden stannade inom släkten.¹⁵⁴

Likaså har doktrin påvisat att det förr var lättare att hamna utanför samhället vid uteblivet arv eftersom kvarlåtenskapen tryggade bröstarvinges fortsatta levnad. De sociala banden och den ekonomiska tryggheten som följde arvet var därmed viktigare att värna om vid laglottens införande än vad det är idag.¹⁵⁵

I en utredning från år 1981 framförde sakkunniga emellertid att dagens samhälle erbjuder hjälp i form av bland annat socialbidrag och arbetslöshetskassa för alla människor samt äldreomsorg för äldre. Det tidigare viktiga sociala förhållandet är därmed inte lika avgörande idag för en arvinges fortlevnad.¹⁵⁶

Argument för att bevara laglotten ur ett socialt perspektiv har dock framförts i juridiska texter där det belyses att blodsbanden eller det sociala förhållandet är av betydelse för människors identitetsuppfattning. Ibland har till exempel adoptivbarn ett behov av att söka efter de biologiska föräldrarna vilket påvisar att behovet av att känna samhörighet och få bekräftelse är av betydelse. Författarna menar därmed att den inskränkning i arvsfördelningen som laglotten medför är försvarbar och proportionerlig ur ett socialt perspektiv.¹⁵⁷

I utredningen från år 1925 fastställdes att laglottens syfte var att säkerställa bröstarvingarnas ekonomiska trygghet.¹⁵⁸ Resonemanget styrktes i en utredning från år 1981 där sakkunniga belyste att det inte var ovanligt att människor avled i ung ålder och efterlämnade barn utan möjlighet till egen försörjning. Laglottssystemet var vid införandet därmed motiverat ur ett ekonomiskt perspektiv då arvingarna riskerade att inte överleva utan den ekonomiska tryggheten som arvet medförde.¹⁵⁹

Vidare anförde dock sakkunniga att medellivslängden ökat under det senaste decenniet vilket medfört att arvingar i regel har en anställning som medför en ekonomisk trygghet och därmed är inte föräldrarnas kvarlåtenskap i dag av betydelse för arvingarnas fortsatta levnad.¹⁶⁰

Sakkunniga framförde att arvingar som ändå försätts i ekonomiska svårigheter idag kan förlita sig på de ekonomiska och sociala skyddsnät som finns i dagens samhälle. Därmed är arvlåtares kvarlåtenskap inte av tillräckligt stor ekonomisk betydelse för att motivera den inskränkning laglotten medför av fördelningen av arvet.¹⁶¹

¹⁵⁴ SOU 1925:43 s. 298 f.

¹⁵⁵ Inger, G, *Svensk rättshistoria*, s. 33 ff.

¹⁵⁶ SOU 1981:85 s. 208.

¹⁵⁷ Boström, Strömberg, *Laglotten – ett irrationellt inslag i svensk rätt?*, JT 2012-13 nr 1, s. 255 f.

¹⁵⁸ SOU 1925:43 s. 298.

¹⁵⁹ SOU 1981:85 s. 208.

¹⁶⁰ A.a. s. 208 f.

¹⁶¹ SOU 1925:43 s. 107 och Komujärvi, Wickström, *Familjerätten - En introduktion*, s. 166.

6.2.3 Inbördes rättvisa mellan arvingar, missgynnande och utpressning

I doktrin har det framförts att arvlåtare kan testamentera bort den *disponibla kvoten* till en utvald bröstarvinge, vilket i praktiken innebär att en arvinge kan få en summa av kvarlåtenskapen som är flera gånger större än vad de andra arvingarna erhåller. Den så kallade rättvisan som laglotten är tänkt att skydda är därmed ofullkomlig eftersom det då fortfarande till viss del är möjligt att gynna en enskild arvinge.¹⁶² Vidare anføres att särkullbarn har rätt till laglott direkt vid föräldrarnas bortgång enligt 3 kap. 1 § ÄB vilket därmed skapar en skillnad i hur bröstarvingarna behandlas vid arvsfördelningen. Särkullbarn som gör anspråk på sin laglott omedelbart kan erhålla ett större värde av kvarlåtenskapen gentemot de gemensamma bröstarvingarna beroende på hur efterlevande make förvaltar arvet. I motsats kan en väl förvaldat kvarlåtenskap resultera i ett större värde för de gemensamma bröstarvingarna vid sekundosuccession vilket påvisar att laglotten ej garanterar en rättvis fördelning av arvet.¹⁶³

Sakkunniga har dock i utredningar argumenterat för att laglotten skapar en inbördes rättvisa genom att likställa alla bröstarvingar i betydelsen att de alla har rätt till en *lika stor del* av arvet. Tidigare omfattades enbart biologiska bröstarvingar av laglotten men laglotten kom att utökas till att omfatta särkullbarn och adoptivbarn i syfte att behandla de lika rättvist vid arvsfördelningen.¹⁶⁴ Sakkunniga ansåg att laglotten även delvis byggde på den sociala samhörigheten vilket medför att vikten av att bröstarvingarna behandlas lika vid arvsfördelningen ökar.¹⁶⁵

I en utredning från år 1925 framförde sakkunniga att en arvlåtare inte ska ha möjlighet att gynna eller missgynna en bröstarvinge genom att testamentera bort hela kvarlåtenskapen till en arvtagare samtidigt som resterande bröstarvingar görs arvslösa.¹⁶⁶ Sakkunniga framförde det nämnda rättviseargumentet även i en utredning från år 1981 där de menade att ett avskaffande av laglotten skulle gynna gemensamma bröstarvingar framför särkullbarn, varpå laglotten därmed garanterade en rättvis fördelning av kvarlåtenskapen.¹⁶⁷ I den efterföljande propositionen från år 1986 belystes återigen laglottens syfte att skydda bröstarvingarna och fördela kvarlåtenskapen ekonomiskt rättvist där ingen bröstarvinge ska gynnas eller missgynnas genom att förklaras helt arvslösa.¹⁶⁸

Sakkunniga anser även att laglotten förhindrar att arvlåtaren använder arvet som ett påtryckningsmedel för att få sin vilja igenom gentemot bröstarvingarna.¹⁶⁹ Arvlåtarens misstycke av till exempel barnens val av yrke eller partner kan medföra att kvarlåtenskapen används som utpressning varpå sakkunniga menar att laglotten utgör ett nödvändigt skydd för att säkerställa bröstarvingarnas fria vilja.¹⁷⁰

¹⁶² Brattström, Singer, *Rätt arv*, s. 114 f.

¹⁶³ A.a. s. 115.

¹⁶⁴ SOU 1925:43 s. 298 f.

¹⁶⁵ SOU 1964:35 s. 364 samt SOU 1981:85 s. 208.

¹⁶⁶ SOU 1925:43 s. 298 f.

¹⁶⁷ SOU 1981:85 s. 209 f.

¹⁶⁸ Prop. 1986/87:1 s. 79 f.

¹⁶⁹ SOU 1981:85 s. 80.

¹⁷⁰ A.a. s. 209.

6.2.4 Efterlevande makes skydd och särkullbarns rätt till laglott

Motionärer har framfört kritiken att särkullbarnens omedelbara arvsrätt genom laglott medför att efterlevande make kan försättas i en otillbörlig sits. Enligt motionärerna bör särkullbarns rätt till laglott tillämpas på samma sätt som för de gemensamma bröstarvingarna.¹⁷¹ Liknande kritik har framförts av andra motionärer som menar att laglotten kan tvinga den efterlevande maken att sälja den gemensamma bostaden för att eventuellt lösa ut särkullbarns laglott. De anser att summan av prisbasbeloppet som anges i skyddsregeln i 3 kap. 1 § 2 st. ÄB är låg jämfört med de bostadspriser som är idag vilket kan försätta till exempel pensionärer i en otillbörlig sits då det krävs en god återbetalningsförmåga för ett erhålla banklån inför köp av ny bostad. De anser således att särkullbarns rätt till laglott ej ska omfatta kvarlåtenskap som utgör en gemensam bostad.¹⁷²

I utredningen från år 1981 lade sakkunniga fram förslag på att laglotten skulle avskaffas för att stärka efterlevande makes skydd eftersom arvingarna inte är lika ekonomiskt beroende av kvarlåtenskapen idag.¹⁷³ I proposition från år 1986 ansåg även de sakkunniga att den efterlevandes skydd behövde stärkas genom att de skulle få sitta kvar i oskiftat bo vid makens bortgång eftersom särkullbarn har rätt till laglott omedelbart vid föräldrarnas bortgång enligt 3 kap. 9 § ÄB. De ansåg att särkullbarns rätt till omedelbart arv kan försätta efterlevande make i en svår ekonomisk situation samtidigt som makar med gemensamma barn har ett större skydd då gemensamma barns arvsrätt före en efterlevande make avskaffades år 1988.¹⁷⁴

Vikten av särkullbarns rätt till arv har dock belysts sedan 1969 års proposition till ändring av ÄB. Sakkunniga menar att särkullbarn riskerar sin rätt till arv om laglotten avskaffades eftersom särkullbarnen kanske inte har samma förhållande och känslomässiga band till den nya familjen som med sin biologiska familj.¹⁷⁵ Sakkunniga menar även att särkullbarns omedelbara rätt till laglott enligt 3 kap. 1 § ÄB i förhållande till de gemensamma bröstarvingarna påvisar vikten av särkullbarnens skydd.¹⁷⁶

Sakkunniga framförde även i proposition från år 1986 att laglottsskyddet är av stor vikt för särkullbarn och menade att om laglottsskyddet avskaffas så riskerar särkullbarn att bli arvslösa. Även om sakkunniga dock uttryckte ett visst stöd från 1981 års utredning om att avskaffa laglotten till förmån för efterlevande makes skydd så antogs inte förslaget med motiveringen att laglottens syfte var att likställa bröstarvingarna. De sakkunniga ansåg likaså att efterlevande makes skydd ej nödvändigtvis ökade om laglotten avskaffades vilket medför att argumenten inte anses vara tillräckligt starka för att motivera ett avskaffande av laglotten.¹⁷⁷

¹⁷¹ Motion 2007/08:C265.

¹⁷² Motion 2013/14:C281.

¹⁷³ SOU 1981:85 s. 208.

¹⁷⁴ Prop. 1986/87:1 s. 79 f.

¹⁷⁵ Prop. 1969:124 s. 154.

¹⁷⁶ A.a. s. 167.

¹⁷⁷ Prop. 1986/87:1 s. 79 f.

6.2.5 Arvsskifte vid brott, tvångsarv och egendomsrätten

I 15 kap. 1 § ÄB stadgas att *”Den som genom brott uppsåtligen har dödat någon får inte ta arv eller testamente efter denne.”* och kapitlet i helhet reglerar förverkande av arvsrätt vid brott samt undantag vid brott. I ett betänkande från år 1991 framförde sakkunniga flera argument om vad som bör utgöra grund för förverkande av arv vid brott och huruvida laglotten bör avskaffas eller ändras. Det finns i dag situationer där bröstarvingar kan begå brottsliga handlingar mot arvlåtare utan att förlora arvsrätten.¹⁷⁸ I en motion från år 1996 framfördes att laglotten var orimlig då arvingar begår brott mot arvlåtaren och att laglotten innebär en stark inskränkning i arvlåtarens sista vilja. Det har även framförts kritik i en motion från år 2013 att det är orimligt att bröstarvingar som utsätter sina föräldrar för olika sorters hot om våld, våld eller andra trakasserier fortfarande har rätt till arv genom laglott.¹⁷⁹ I ett fall från Högsta domstolen har arvlåtaren givit en gåva till sitt ena barn eftersom modern ansåg sig blivit ekonomiskt utnyttjad av det andra barnet och därutav inte längre ville gynna det barnet mer.¹⁸⁰

Sakkunniga har i en utredning från år 1981 påtalat att laglotten är av tvingande karaktär och ej kan testamenteras bort. Vidare anför de att det följaktligen kan finnas situationer där arvlåtaren inte känner arvtagaren av olika anledningar eller där arvlåtaren utsatts för brott av bröstarvingen som dock fortfarande har rätt till arv. Det så kallade tvångsarvet inskränker därmed även testamentsfriheten och den fria viljan hos en arvlåtare.¹⁸¹ Sakkunniga belyser även i en utredning från år 1998 att arvlåtaren i sagda fall möjligen borde få avgöra hur han eller hon vill disponera över arvet då laglottsinstitutet inte tar hänsyn till varken arvlåtarens eller arvingens livssituation i övrigt.¹⁸²

Motionärer har kritiserat laglotten för att strida mot egendomsrätten i 2 kap. 15 § RF och som föreskriver att *”Vars och ens egendom är tryggad genom att ingen kan tvingas att avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild [...]”*. De anser även att undantaget i samma lagrum som lyder *”[...] utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen.”* är svårtolkat då det saknas en definition av innebörden.¹⁸³

Även om kritiken om huruvida laglotten strider mot egendomsrätten ej har besvarats i sak så granskades laglottens effekt i en proposition från år 1986 där sakkunniga belyste att laglotten ej hade spelat ut sin roll som skydd för bröstarvingarna. Trots inskränkningen i arvlåtarens fria vilja vid fördelningen av kvarlåtenskapen ansågs laglotten därmed vara proportionerlig.¹⁸⁴ I en senare utredning från år 1998 belystes dock att laglotten föranledde två motstridiga intressen vilka var att dels skydda bröstarvinges rätt till arv men även arvlåtarens rätt att

¹⁷⁸ Se betänkande 1991/92:LU11 ang. argumentation kring ändringar av grund för förverkande av arv. Jfr. 15 kap. ÄB gällande förverkande av arvsrätt vid brott och undantag till förverkandet.

¹⁷⁹ Motioner 1996/97:L417 och 2013/14:C294.

¹⁸⁰ Se NJA 1954 s. 517.

¹⁸¹ SOU 1981:85 s. 208 f.

¹⁸² SOU 1998:110 s. 221 ff.

¹⁸³ Motion 2012/13:C309.

¹⁸⁴ Prop. 1986/87:1 s. 79 f.

disponera över sin kvarlåtenskap där de sakkunniga menade att laglotten borde omarbetas i vissa delar för att bättre skydda arvlåtare.¹⁸⁵

I en artikel publicerad av Juridisk Tidsskrift från år 2013 belystes dock att även om egendomsrätten skyddas av både 2 kap. 15 § RF och Europakonventionen innebär det inte en absolut rättighet. Det är således möjligt att inskränka ägandeätten genom annan lagstiftning varpå motionärernas kritik att laglotten strider mot egendomsrätten förfaller.¹⁸⁶

6.2.6 Nordiska rättslikheten

I doktrin har det belysts att laglotten inom den svenska arvslagstiftningen bidrar till den nordiska rättslikheten. Det innebär att de nordiska länderna får en harmonierande arvslagstiftningen vilket underlättar för de medborgare som bor och jobbar i olika nordiska länder. Oaktat att Danmark och Norge har infört förändringar som begränsar respektive lands arvslagstiftning så har den nordiska rättslikheten varit ett argument för att bevara den svenska laglotten.¹⁸⁷ En nordisk rättslikhet syftar till att skapa en arvslagstiftning med likartad struktur samt gemensamt bärande strukturer mellan länderna för att främja och stärka beslutsprocessen och individens rättssäkerhet. Det innebär dock inte att lagarna ska vara identiska.¹⁸⁸

6.3 Vilka rättsliga motiv föranledde laglottens uppkomst?

Laglottskyddet är byggd på den ekonomiska och sociala samhörigheten som finns inom en familj och släkt. Bröstarvingarna var de som vid laglottens införande ansågs ha starkast sociala band till arvlåtaren och de som var i störst behov av den ekonomiska trygghet som arvet medförde. Införandet av laglotten lagstodgade således det tidigare oregrerade förfarandet att överföra kvarlåtenskapen från arvlåtare till bröstarvingar i syfte att behålla egendom inom släkten.¹⁸⁹ Betydelsen av den sociala och ekonomiska samhörigheten inom en familj var således större vid tiden för införandet av laglotten eftersom samhället då inte hade de sociala och ekonomiska skyddsnet som finns idag. Laglotten garanterade således de gemensamma bröstarvingarnas ekonomiska trygghet och fortsatta levnad.¹⁹⁰

Laglottens införande syftade likaså till att kvarlåtenskapen skulle fördelas juridiskt rättvist mellan de gemensamma bröstarvingarna genom att varje bröstarvinge får en lika stor del av arvet där laglotten även kom att omfatta särkullbarn och adoptivbarn.¹⁹¹ Vidare garanterar laglotten att arvlåtare inte gynnar eller missgynnar bröstarvingarna genom att testamentera kvarlåtenskapen till en enskild bröstarvinge och på så vis göra övriga arvslösa.¹⁹²

Särkullbarns arvsrätt skyddas även av laglotten vilket påvisar tyngden av motiven bakom införandet av laglottsinstitutet där arvsrätten utökades från att enbart gälla gemensamma

¹⁸⁵ SOU 1998:110 s. 221 ff.

¹⁸⁶ Boström, Strömberg, *Laglotten – ett irrationellt inslag i svensk rätt?*, JT 2012-13 nr 1, s. 251 f.

¹⁸⁷ Brattström, Singer, *Rätt arv*, s. 199 f.

¹⁸⁸ Det nordiska lagstiftningssamarbetet, program och principer för justitiesektorn, s. 2.

¹⁸⁹ SOU 1925:43 s. 298 f.

¹⁹⁰ SOU 1964:35 s. 366 f.

¹⁹¹ SOU 1925:43 s. 298 f, SOU 1964: 35 s. 364 samt SOU 1981:85 s. 208

¹⁹² SOU 1925:43 s. 298 f, SOU 1981:85 s. 209 f. samt prop. 1986/87:1 s. 79 ff.

bröstarvingar till både särkullbarn och adoptivbarn.¹⁹³ Laglottsskyddet betydelse för särkullbarn anses betydande eftersom de annars riskerar att göras arvlösa.¹⁹⁴

Införandet av laglotten förhindrar på samma sätt arvlåtare att utsätta bröstarvingarna för utpressning i situationer där arvlåtare till exempel misstycker arvinges val av yrke eller partner.¹⁹⁵ Laglotten skyddar därmed bröstarvingarnas fria vilja och integritet genom att förhindra att kvarlåtenskapen används som påtryckningsmedel.¹⁹⁶

6.4 Är syftena bakom införandet av laglotten fortfarande relevanta i dag?

Sakkunniga har konstaterat att lagstiftningen bygger på tradition eller normer som möjligen inte är aktuella idag men de har rättfärdigat laglottsinstitutet med att de sociala och delvis ekonomiska skyddssyftena väger tyngre än nyttan med ett avskaffande.¹⁹⁷

Argumentet att laglotten medför ett avgörande ekonomiskt skydd har dock senare getts en mindre betydelse då det konstaterats att dagens samhälle erbjuder andra ekonomiska skyddsnät som garanterar bröstarvingarnas fortsatta levnad.¹⁹⁸ En ökad medellivslängd har även bidragit till att bröstarvingar ofta har en fast anställning och således är ekonomiskt oberoende vid föräldrars bortgång vilket medför att kvarlåtenskapens ekonomiska betydelse minskar.¹⁹⁹ Det har dock belysts att det sociala perspektivet fortfarande är av betydelse för bröstarvingar eftersom kvarlåtenskapen medför ett känslomässigt värde. Blodsbanden eller det sociala förhållandet kan vara viktigt för bröstarvingars identitetsuppfattning och därmed väger skyddssyftet tyngre än andra argument som talar för laglottens avskaffande.²⁰⁰

Laglottens syfte att skapa en inbördes rättvisa mellan bröstarvingarna anses fortfarande vara av vikt eftersom laglotten garanterar att bröstarvingarna får en lika stor ekonomisk del av arvet.²⁰¹ Rättviseargumentet motiveras utifrån tidigare nämnda sociala perspektiv och samhörighet där sakkunniga anser att bröstarvingarna ska behandlas lika vid fördelningen av kvarlåtenskapen.²⁰² Vidare anses rättviseargumentet vara av vikt eftersom laglotten idag förhindrar att bröstarvingar gynnas eller missgynnas genom att kvarlåtenskapen inte kan testamenteras till en enskild arvtagare. Argumentet att särkullbarn riskerar att missgynnas gentemot gemensamma bröstarvingar anses väga tyngre än fördelarna med ett avskaffande av laglotten.²⁰³ Laglotten förhindrar dessutom arvlåtare att använda kvarlåtenskapen som utpressning eller påtryckningsmedel mot bröstarvingarna och således säkerställs arvingarnas integritet och fria vilja.²⁰⁴

¹⁹³ Prop. 1969:124 s. 154 ff.

¹⁹⁴ Prop. 1986/87:1 s. 79 f.

¹⁹⁵ SOU 1981:85 s. 80 f.

¹⁹⁶ A.a. s. 209 f.

¹⁹⁷ SOU 1964: 35 s. 364 samt SOU 1981:85 s. 208.

¹⁹⁸ SOU 1925:43 s. 107 och Komujärvi, Wickström, *Familjerätten - En introduktion*, s. 166.

¹⁹⁹ SOU 1981:85 s. 208 f.

²⁰⁰ SOU 1964: 35 s. 364, SOU 1981:85 s. 208 samt Boström, Strömberg, *Laglotten – ett irrationellt inslag i svensk rätt?*, JT 2012-13 nr 1, s. 255 f.

²⁰¹ SOU 1925:43 s. 298 f.

²⁰² SOU 1964: 35 s. 364 samt SOU 1981:85 s. 208.

²⁰³ SOU 1925:43 s. 298 f. SOU 1981:85 s. 209 f. samt prop. 1986/87:1 s. 79 f.

²⁰⁴ SOU 1981:85 s. 80 och s. 209.

Sakkunniga har argumenterat för att laglotten ska avskaffas för att stärka efterlevande makes skydd i de fall särkullbarn väljer att få ut laglotten omedelbart. De menade att efterlevande make kan försättas i en svår ekonomisk situation om kvarlåtenskapen består i en gemensam bostad.²⁰⁵ Laglottens syfte att skydda bland annat särkullbarns rätt till arv ansågs dock väga tyngre eftersom de annars riskerar att stå arvlösa. Laglotten likställer även särkullbarn med gemensamma bröstarvingar samtidigt som de menar att laglottens avskaffande inte garanterade ett ökat skydd för efterlevande make varpå skyddssyftet väger tyngre än argumenten för ett avskaffande.²⁰⁶

6.5 Finns det anledning till att ändra laglotsreglerna?

Laglotten kan ej motiveras ur en ekonomisk synvinkel eftersom dagens samhälle tillhandahåller ett ekonomiskt skyddsnet vilket medför att bröstarvinger inte är beroende av kvarlåtenskapen för deras fortsatta levnad.²⁰⁷ Laglotten är därmed möjlig att avskaffa eller ändra med hänsyn till nämnda argument, dock har sakkunniga belyst att övriga skyddssyften väger tyngre i förhållande till nyttan med att avskaffa laglotten.²⁰⁸

I syfte att stärka efterlevande makes skydd har förslag framförts på att laglotten ska avskaffas i sin helhet eller i vart fall ändras till att inte ge särkullbarn rätt till laglott direkt vid förälders bortgång. Sakkunniga har belyst det faktum att efterlevande make riskerar att försättas i en svår ekonomisk situation vid de tillfällen kvarlåtenskapen utgörs av en gemensam bostad. De kan då tvingas att sälja bostaden för att lösa ut laglotten som särkullbarnen har rätt till direkt vid förälders bortgång.²⁰⁹ Sakkunniga har dock framfört att det inte garanterar att efterlevande makes skydd stärks om laglotten avskaffas varpå övriga skyddssyften väger tyngre än den eventuella nyttan med ett avskaffande.²¹⁰ Utifrån kritiken finns det dock möjlighet att ändra lagstiftningen så tiden för särkullbarns rätt till laglott infaller vid samma tillfälle som för gemensamma bröstarvingar. Påkallande av rätt till laglott kan därmed ske vid efterlevande makes bortgång genom sekundosuccession och likställer således både särkullbarn och gemensamma bröstarvingar. Laglottens syfte att skydda särkullbarns rätt till arv kvarstår samtidigt som efterlevande makes skydd stärks i de fall en gemensam bostad utgör kvarlåtenskapen.

Förverkande av rätt till arv vid brott mot arvlåtare regleras i 15 kap. ärvdabalken och har kritiserats av motionärer då bröstarvingar kan utsätta arvlåtare för brott utan att förlora rätten till arv.²¹¹ Vad som utgör grund för förverkande av rätten till arv och huruvida laglotten bör ändras i nämnda situationer har diskuterats av sakkunniga även om lagstiftningen inte ändrats sedan år 1991.²¹² Kritiken tyder på att det finns utrymme att ändra lagstiftningen kring rätten till laglott vid brott mot arvlåtaren med möjlighet att utökade regleringen om förverkande till

²⁰⁵ SOU 1981:85 s. 208 samt prop. 1986/87:1 s. 79 f.

²⁰⁶ Prop. 1969:124 s. 154 samt prop. 1986/87:1 s. 79 f.

²⁰⁷ SOU 1925:43 s. 107, SOU 1981:85 s. 208 f. och Komujärvi, Wickström, *Familjerätten - En introduktion*, s. 166.

²⁰⁸ SOU 1964: 35 s. 364, SOU 1981:85 s. 208 f. samt Boström, Strömberg, *Laglotten – ett irrationellt inslag i svensk rätt?*, JT 2012-13 nr 1, s. 255 f.

²⁰⁹ SOU 1981:85 s. 208 samt prop. 1986/87:1 s. 79 f.

²¹⁰ Prop. 1969:124 s. 154 samt prop. 1986/87:1 s. 79 f.

²¹¹ Motioner 1996/97:L417 och 2013/14:C294.

²¹² Prop. 1990/91:194 s. 26. Se betänkande 1991/92:LU11 ang. ändringar av grund för förverkande av arv.

arv till att omfatta andra situationer som utgör brott än det som redan anges. På så vis stärks skyddet för arvlåtare samtidigt som laglottens tvingande karaktär mildras.

7. Slutsats

De rättsliga motiven bakom införandet av laglotten anses därmed fortfarande vägra tyngre än nyttan med att avskaffa laglotten i sin helhet. Resonemanget att laglotten är avgörande för bröstarvinges fortsatta levnad utifrån den ekonomiska trygghet som kvarlåtenskapen medför kan dock inte anses lika relevant med tanke på de ekonomiska skyddsnet som finns idag. Laglotten medför förvisso en social samhörighet som anses vara av betydelse för bröstarvingar där de behandlas lika vid fördelningen av kvarlåtenskapen. Argumenten att laglotten likställer både gemensamma bröstarvingar och särkullbarn samtidigt som laglotten förhindrar gynnande, missgynnande eller utpressning kan även ses som goda skäl till att bevara laglotten i sin helhet.

Det har dock framställts kritik mot laglotten som kan anses vara rimlig gällande särkullbarns omedelbara rätt till laglott, samt vad som utgör grund för förverkande av arv vid brott mot arvlåtare. Efterlevande make riskerar som framkommet att försättas i en otillbörlig sits vid de tillfällen den gemensamma bostaden utgör hela kvarlåtenskapen. Särkullbarns rätt till laglott kan ändras till att inträda vid samma tidpunkt som för gemensamma bröstarvingar vilket innebär först vid efterlevande makes bortgång. På så vis stärkts även det så kallade rättviseargumentet somt anförts. Arvingar kan därutöver utsätta arvlåtaren för diverse brott utan att förlora rätten till arv. Det finns följaktligen möjlighet att ändra lagstiftningen kring vad som utgör grund för förverkande av rätt till arv, till att omfatta fler gärningar som föreskrivs i brottsbalken. Därmed bevaras de ursprungliga motiven bakom laglotten och dess skyddssyften samtidigt som laglotten stärker arvlåtares och efterlevande makes skydd i dagens samhälle.

Källförteckning

Offentligt tryck

Propositioner

Prop. 1958:144	<i>Förslag till ärvdabalk m.m.</i>
Prop. 1969:124	<i>Med förslag om ändringar till ärvdabalken m.m.</i>
Prop. 1986/87:1	<i>Om äktenskapsbalk m.m.</i>
Prop. 1990/91:194	<i>Om förverkande av rätt att ta arv m.m.</i>
Prop. 1993/94:117	<i>Inkorporering av fri- och rättighetsfrågor</i>
Prop. 2009/10:80	<i>En reformerad grundlag</i>

Statens offentliga utredningar

SOU 1925:43	<i>Förslag till lag om arv m.m.</i>
SOU 1929:22	<i>Lagberedningens förslag till revision av ärvdabalken .3</i>
SOU 1954:6	<i>Ärvdabalk – förslag av ärvdabalkskunniga</i>
SOU 1964:35	<i>Äktenskapsrätt – Förslag av Familjerättskommittén</i>
SOU 1981:85	<i>Äktenskapsbalk – Förslag av Familjelagssakkunniga</i>
SOU 1993:40	<i>Fri- och rättighetsfrågor, del A: Regeringsformen</i>
SOU 1998:110	<i>Makes arvsrätt, dödsboförvaltare och dödförklaring.</i>
SOU 2001:19	<i>Vissa grundlagsfrågor</i>

Utskottsbetänkande

1991/92:LU11	<i>Förverkande av rätt att ta arv m.m.</i>
--------------	--

Motioner

- 1996/97:L417, Annika Jonsell (M), *Avskaffande av laglott samt utökad arvsrätt*
- 2007/08:C265, Egon Frid (V), *Särkullsbarns arvsrätt*
- 2012/13:C309, Lars Isovaara (SD), *Bröstarvingars rätt till arv*
- 2012/13:C327, Johan Hultberg (M), *Avskaffande av laglottssystemet*
- 2013/14:C281, Ahlgren och Linander (C), *Förstärkta skyddsregler för efterlevande partner vid dödsfall*
- 2013/14:C294, Boriana Åberg (M), *Avskaffande av laglotten*

Rättsfallförteckning

Högsta domstolen

NJA 1934 s. 462

NJA 1935 s. 203

NJA 1940 s. 351

NJA 1954 s. 517

NJA 1973 s. 687

NJA 1978 s. 189

NJA 1998 s. 534

Tryckta källor

Litteratur

Agell, Anders & Malmström, Åke, *Civilrätt*, 20:e uppl., Liber, Malmö 2007

Brattström, Margareta & Singer, Anna, *Rätt arv: Fördelning av kvarlåtenskap*, 4:e uppl., Iustus, Uppsala 2015

Eriksson, Anders, *Arv och testamente*, 1:a uppl., Thomsons, Stockholm 2008

Grauer, Folke, *Ekonomisk familjerätt*, 8:e uppl., Karnov Group, Stockholm 2012

Inger, Göran, *Svensk rättshistoria*, 5:e uppl., Liber, Kina 2011

Komujärvi, Unto & Wickström, Anita, *Familjerätten - En introduktion*, 2:a uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2005

Korling, Fredric & Zamboni, Mauro, *Juridisk metodlära*, 1:3 uppl., Student Litteratur AB, Lund 2013

Leijonhufvud, Madeleine, *Etiken i juridiken*, 4:e uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2010

Molin, Anna & Svensson, Ulf, *Bouppteckning och Arvskifte*, 5:e uppl., Björn Lundén Information, Stockholm 2007

Nergelius, Joakim, *Svensk statsrätt*, 2:a uppl., Student Litteratur, Lund 2010

Nordin, Ingemar, *Privat egendom – om ägande och moral*, Timbro 1988

Peczenik, Alekander, *Vad är rätt? Om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation*, 1:a uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 1995

Pound, Roscoe., *Law in Books and Law in Action*, American Law review, vol. 44, 1910

Saldeen, Åke, *Arvsrätt: En lärobok om arv, boutredning och arvskifte*, 3:e uppl., Iustus Förlag AB, Uppsala 2006

Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare*, 2:a uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2011

Sandgren, Claes, *Vad är rättsvetenskap*, 1:a uppl., Jure Bokhandel, Stockholm 2009

Thuren, Ture, *Vetenskapsteori för nybörjare*, 2:a uppl., Liber, Stockholm 2010

Walin, Gösta, *Kommentar till ärvdabalken*, 3:e uppl., Norstedts Juridik, Lund 1986

Walin, Gösta & Lind, Göran, *Kommentar till ärvdabalken*, 6:1 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2008

Artiklar

Agell, Anders, *Den nya arvsrätten och metoderna för dess tolkning*, SvJT 1990, s. 3-22

Bjarup, Jes, *Är arvsrätten föråldrad?*, SvJT 2004, s. 644

Boström, Viola & Strömberg, Bertil, *Laglotten – ett irrationellt inslag i svensk rätt?*, Juridisk Tidskrift 2012-13 nr 1, s. 245

Wennström, Bo, *Behovet av en ny juridisk metodlära – En uppgörelse med funktionalistiskt tänkande inom rättsvetenskapen*, Rapport och texter från Juridiska Institutionen 2008 Nr 4, s. 121-145

Internetkällor

Publikationer

Det nordiska lagstiftningssamarbetet, Program och principer för justitiesektorn

http://www.pohjola-norden.fi/filebank/3419-Liite_3.pdf

(Hämtad 2015-11-09)